

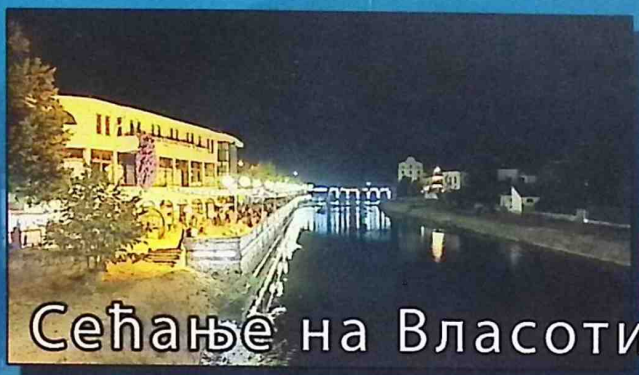
Народна библиотека
"Кралица Марија"
Власотинце

546
659.3(497.11)
Наше

Власотинце

Часописе власотиначке библиотеке - бр. 6. 7. децембар 2015.

Сећање на Власотинце некад и сад

Некњижна грађа завичајног фонда

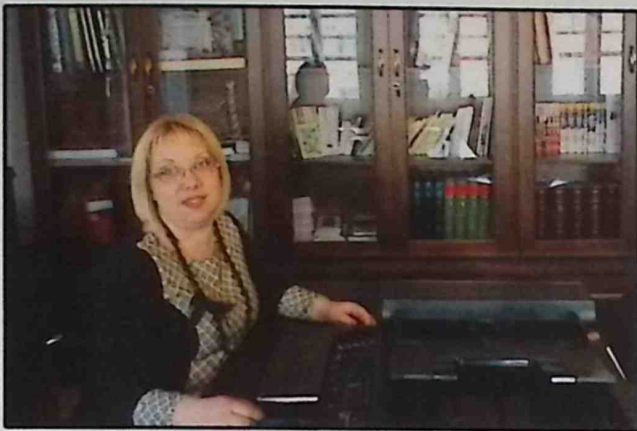

Виногради су формирали људе

Идући стопама Вука Стефановића Караџића

Реч уредника

Поштовани читаоци,

Након дужег и пажљивог планирања и припремања, покренули смо издавање новог часописа шестог у низу, који је настао као резултат доброг тимског рада са већ довољно искусним колегама.

Намера нам је да наше место остане запамћено кроз причу, текст и записану реч. Исто тако жеља нам је да издамо часопис који ћете заиста читати и разумети. У часопису који је пред вама млади ће упознати старо Власотинце, обичаје, легенде и приче из овог краја, а старији ће се вратити у прошлост и сећање на наш град.

Сигурна сам да ћете сазнати нешто ново листајући страницу по страницу.

Овом приликом захваљујем се свима који су дали свој допринос и хтели да овековече, својом писаном речју, неки део нашег града и ауторима који су заиста пожелели да се не заборави оно што су били наши преци. Посебно се захваљујем Општини Власотинце, која нам је омогућила издавање часописа.

Своје радове, предлоге и сугестије можете слати на адресу Лоле Рибара 2, са назнаком за часопис Наше Власотинце. Будите део једне успомене и оставите траг у времену.

Миљана Ишњамовић

Народна библиотека у Власотинцу

Давне 1912. године у власотинској чаршији отворена је „Народна књижница и читаоница“. Место које је окупљало љубитеље лепе, писане речи и дневне штампе.

Књижница мале чаршије бројала је тада око 2000 корисника, који су дали све од себе у формирању књижног фонда доприређујући своје књиге. Мала књижница, мале чаршије почела је да живи...

1985. Библиотека је пресељена у „Гигину кућу“, која је у прошлости била кућа за становање породице Стојиљковић. Овај објекат стављен је под заштитом закона и постова културно добро 1979. године.

Године 1997. Библиотека је издвојена из састава Културног центра и регистрована је као самостална установа, од када носи назив „Десанка Максимовић“. Већ 2000. године у Библиотеци је формирано завикајно одељење поред већ постојећих одељења.

Данас наша Библиотека броји преко 40000 књига, распоређених по свим областима и одељењима, уклапајући се у савремени свет и токове живота грађана Власотинца.

Старо гробље

Старо гробље, најомиљенији парк и излетиште Власотинчана. Налази се на самом ободу града, на узвишењу које се окомито спушта на Власини која баш на том месту мења своју ћуд и од немирне планинске постаје мирна равничарска река. Сам назив, Старо гробље указује на то да је ту некада било гробље које је средином хх. века измештено на другу локацију. Ипак, остављено је неколико репрезентативних надгробних споменика који на један нестваран начин употпуњавају лепоту самог природног амбијента. Сам положај Старог гробља које доминира над једним делом града се намећу као изванредно решење за подизање спомен парка, меморијалног комплекса, посвећеног жртвама фашизма и палим борцима. Тако је 1975. године завршен комплекс чији је аутор чувени уметник, архитекта Богдан Богдановић. Сам архитектонски комплекс чине два носећа елемента: амфитеатар овалног облика са седиштима од грубо тесаних каменних блокова у три реда, око кога су расути огромни, необрађени камени блокови које је уметник, не нарушавајући њихов симетричан изглед, употпунио стилизованим орнаментиком у плитком рељефу.

И бочно од амфитеатра је масиван споменик, у облику квадрата са конкавним врхом, од грубо тесаних комада камена неправилног облика и неједнаке величине. Његову мнотоност по вертикали разбија стилизована до симбола, људска фигура. Поред споменика је одигнута од тла положена обрађена мермерна плоча на којој сукрисана имена страдалих бораца од руку фашизма.

Сам споменик, иако доминира својим положајем, димензијама и симболиком, захваљујући композицији читавог комплекса је уклопљен у природно окружење и амбијентсдине. И управо то чини Старо гробље изузетним. Дух и спокој прошлог спаја симболике и ненарушен природни амбијент.

Звонимир Стојковић

У ОВОМ БРОЈУ

МАЛИ ГРАД

СТАРИ ЗАНАТ

ВИНОГРАДИ СУ ФОРМИРАЛИ ЉУДЕ

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА

О ЊОЈ СЕ ПРИЧА

МАРИКИН ГРОБ

ВЛАСОТИНЦЕ

СОЛУНКА

ПРВИ БИОСКОП У ВЛАСОТИНЦУ

ТИШИНО ОГЛАСИ СЕ

МАЛИ ГРАД

Мали град је место, које на изласку из њега понесеш као кутију са тајнама, коју касније полако отвараш, плашећи се да ти који прашњав сокак не побегне, или први сусрет са њом, сакривен крошњама липа.

Мали град је тајна о њеним уснама и коси сплетеној са врбама на реци, у си сигуран, сит, окружен познатим лицима која ти се временом урежу у мисли, а касније, после много, година привиђају док покушаваш да се сакривен у гужви велеградског метежа привикнеш на то да си сам са својом кутијом сећања на прашњаву улицу, којом си се уз врштане, и у трку спуштао до реке да расхладиш дечачке снове који те понесу превисоко, а ти још ниси летач...

Мали град, је писта на којој се стиче знање о летењу кроз живот, јер, свако, па и ти роди се негде, у неком малом сеоцету, а онда у потрази за собом одрастао у малом граду, постанеш неко, незадовољан идеш даље, док једном не осванеш рађајући поглед са сунцем на истоку, у том погледу ослика се улица детињства, осетиш у ноздрвама мирис печеног хлеба, разнежиш се од помисли на парадатаз који већи од твојих усана нестаје у твом стомаку са својим соком и укусом, оближеш остареле испуцале усне.

Покушаваш да избораном руком затвориш поклопац кутије, но духови прошлости и сећања на мали град искачу из ње лепе се за твој намештај, за зидове, одсјај реке ослика се на

плафону, метеж и бука велеградска претворе се у жубор бистре реке, уплашен рукама покушаваш да затвориш кутију, да заборавиш те дане, да живиш у том стварном тренутку, али мали град те прати као веран пас ма где био...

И кад год се нађеш у малој улици неког велеграда, подсетиће те портал, да исти такав видео си када си први пут сам прошетао улицама малог града. У покушају да затвориш своја сећања, да потиснеш свој бол, ти се предајеш, беживотно руке поред тела спустиш, опружиш се на диван и пустиш да духови прошлости изађу из кутије сећања, да се вију око и у теби, предајеш се...

Поносно сећањем корачаш, улицама малог града, никога не поздрављаш, срећу те нека давно заборављена лица, покушаваш да се сетиш њихових имена, анђео, чувар твој, шапуће ти да то је она улица где први пут си овлаш тек пољубио њене усне, да жеља распали огањ живи, да тело ти сагори до бола, окрећеш се и тражиш да погледом је помилујеш, да осетиш њен дах на врату свом, да помогне ти, да рукама подигне оседелу главу твоју, да шапатом опроштај ти да што побеже оног лета, уплашен од њеног зеленог погледа, од снене сузе у угловима очију драгих.

Казна.

Кутија...

Кутија се сама затвара, срамотом бежања из малог града, и од свих малих ствари које чине ве-

личину дарованог живота.

Тишину осећаш у оку, које суво унезверено гледа око себе, тражи...

Кога?

Њено име је било тренутак твог страха, њен поглед вечита бол у души, а онда, као још један од многих у низу који одоше из малог града, ти устајеш, тромо седаш, узимаш папир и пишеш. Пишеш своју последњу жељу, тако то обично и буде, мали град увек прашта онима који га се стиде, онима који га забораве на првој кривини од сећања, прашта чак и онима који из поштовања на одласку из њега са собом понесу кутију сећања...

Тако и ти, уплашен скорим одласком, пишеш своју последњу жељу, да тело твоје буде сахрањено на гробљу у малом граду, као да ће са тобом бити сахрањени сви твоји успеси и неуспеси, стрепње, жеље, снови...

И опет, мали град ће те примити хладног и белог, примиће твоје тело, на малом гробљу остаћеш да трајеш, да гледаш зеленило праштања...

Јасмина Митровић

ДЕМОГРАФИЈА

Демографија - друштвена наука о становништву која се ослања на употребу огромних количина података, укључујући резултате пописа становништва и бележење рођења, брака и смрти. Природни прираштај представља разлику између броја живорођених и умрлих. Број становника у Власотинцу према попису из:

-1991. год. 33.985 становника,
-1991. год. 250.773 становника,
-2002. год. 33.308 становника,

Јабланичка област

-2002. год. 240.472 становника,
-2012. год. 29.594 становника,
-2012. год. 214.184 становника,
-1991/2012 мање 4391 становника,
-1991/2012 мање 37000 становника.

умањено за област Власотинца и Медвеђе.

На основу података које је прибавила Биљана Спасић из Крагујевца, на територији Општине Власотинце, а узимајући у обзир све прикупљене податке виталних догађаја у Власотинцу је :

-2002. године рођено је 307 беба, а умрло 411 особа, где је стопа морталитета већа за 104 од стопе наталитета.

-2012. године рођено је 223 беба, а умрло 494 особа, где је стопа морталитета већа за 271 од стопе наталитета.

Укупно виталних догађаја у Јабланичкој области:

-2002. године рођено је 1735 беба, а умрло 3467 особа, где је стопа морталитета већа за 1732 од стопе наталитета.

-2012. године рођено је 2538 беба а умрло 3392 особа, где је стопа морталитета већа за 854 од стопе наталитета.

	2012		Умањ. за		2002		Умањ. за	
	Рођ.	Умр.	Рођ.	Умр.	Рођ.	Умр.	Рођ.	Умр.
Лесбане	165	400	-235		272	368	-96	
	1155	2147			1671	2155		
Лесковац	121	226	-105		162	226	-64	
	223	494			307	411		
Власотинце	67	154	-87		113	160	-47	
	4	46			13	72		
Црна Трава	2538	3392	-854		1735	3467	-1732	
	2538	3392			1735	3467		

Табела 1.

Витални догађаји Јабланичке области:

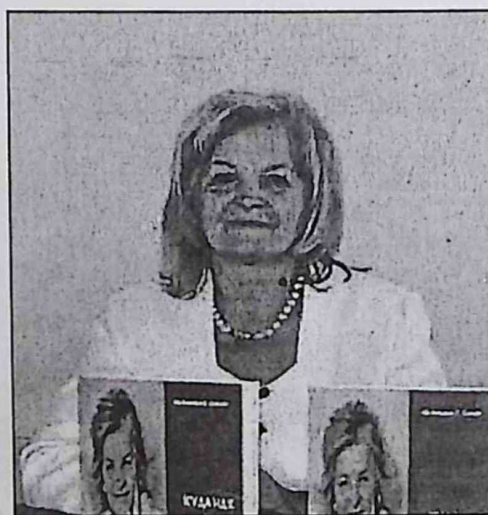
Од 1991. године па до 2012. год., број становника у општини Власотинце константно опада,

што се може видети из табеле 1. Такође оно што одликује општину јесте и негативан природни прираштај који је последњих година посебно изражен.

	Млађи од 18 год.	Старији од 60 год.
Јабланички округ	55.695	57.081
Бојник	2.887	4.205
Власотинце	7.642	7.865
Лесбане	5.900	5.971
Црна Трава	376	1.149

	1991	2002	2012
Власотинце	14.441	16.210	15.830
		+1769	-380
Горњи Орах	436	330	240
		-106	-90
Горњи Дејан	293	207	97
	-86	-110	
Горњи Присјан	372	280	159
		-92	-121
Градиште	318	224	171
		-94	-53
Кукавица	537	539	460
	+2	-79	
Багуловце	797	809	775
		+12	-34
Прилепац	438	469	423
	+31	-46	
Доњи Дејан	638	496	359
		-142	-137
Златићево	315	191	83
	-124	-108	
Јаковљево	625	459	336
		-166	-123
Крушевци	567	774	337
		-207	-230

Попис становништва из 2012. године показао је да је за 10 година број становника у општини смањен за 3.714 особа, а у округу за 26.288 особа. То је област смањена за величину општине Власотинца и Медвеђе.

Републички завод за статистику наглашава да се наставља тренд депопулације, што значи да је и коефицијент раста становништва, у односу на претходне године, негативан.

На основу прибављених података демографа Биљане Спасић, текст уредила

Катарина Цокановић.

УСПОН И РАСПАД ВИНАРСКЕ ЗАДРУГЕ И ВИНОГРАДАРСТВА У ВЛАСОТИНЦУ ВИНОГРАДИ СУ ФОРМИРАЛИ ЉУДЕ

Развој виноградарства у Власотинцу у директној је вези са радом Винарске задруге. Успони и падови задруге значили су и успоне и падове виноградарства. Овде није било јаким индивидуалних произвођача (сем у предратном периоду) који су могли да апсорбују знатне количине грозђа и појаве се на тржишту. Скоро сви виноградари били су везани за задругу.

Као што је познато Винарска задруга је дефинитивно оформљена 1932. године. У њеном стварању учествовали су најумнији људи тадашњег Власотинца – добри домаћини и угледни грађани. Многи од њих школовали су се у иностранству, где су увидели улогу и значај виноградарства. Формирању Задруге претходила је вишегодишња кампања међу виноградарима о значају задругарства. Она је вођена не само у Власотинцу, већ и у околним селима.

Иницијатори формирања задруге имали су јасно виђење потенцијала виноградарства за живот Власотинчана. За илустрацију довољно је погледати први снимак Власотинца после ослобођења од Турака. На њему се види да су све површине по околним брдима биле обрађене и терасасто засађене лозом. Нигде запуштеног земљишта или корова.

Треба поменути још једну чињеницу која је утицала на брзи развој виноградарства. Почетак 20. века је период нестанка тзв. Питоме лозе. Она се развијала вегетативно, без калемљења на подлогу, а као што је познато, уништена је појавом болести филоксере, крајем 19. века. У Власотинцу се Питоме лоза гајила и на узвишењима поред реке Власине – предели Беле воде, Криве луке и тзв. Садова – равничарских предела, уподножју брдашца. Преласком на калемљену лозу са америчком подлогом (тзв. дивљаком) виногради се села на брдовите крајеве.

Увид у списак првих чланова Задруге показује да се ради пре свега о добрим домаћинима, који су иметак стекли својим радом и наставили традицију својих предака. За њих је важило правило Земљу треба волети и радити да би дала плод. Многи од оснивача су поред винограда имали и своје занатске и трговачке радње, али су виногради сматрани главним извором прихода. У домаћину су сконцентрисане све позитивне народне одлике, створене на основу вековног искуства. Домаћини су уживали углед у околини, не толико по имовном стању, већ по мудрому и честитом животу. Они су били руководиоци великих остварења.

Винарска задруга је била акционарско друштво. Сви чланови су имали акције – уделе које су добијали при оснивању, односно изградњи,

или касније приликом учлањења. То је било новчано учешће, један удео се односио на хиљаду метара површине винограда. На основу броја удела учествовали су у подели добити. Сваки члан Задруге, сходно својим уделитема, био је у обавези да проведе одређени број дана на дежурству. Дежурство, које је трајало дванаест часова дневно, је подразумевало праћење и евиденцију о смуљаном грозђу, мерење на ваги и шири, испеченој ракији, оточеном вину, продатом пићу, и тако даље током целе године.

Иако је у Задрузи било плаћених радника задругари су имали обавезу и право да контролишу њихов рад. У Задрузи је постојао кућни ред – строга правила понашања која су морала да се поштују. Непоштовање правила понашања и евентуално искључење из Задруге значило је катастрофу. Иако је овакав начин рада био повољан за виноградаре ипак је постојало ривалство између појединаца и сујета међу онима који се нису учланили. То је условило формирање још једне задруге – тзв. Горњи подрум (капацитет 50 вагона, формиран 1938).

Јован Димитријевић Американац, по повратку из Америке, са својим пашеном Иваном Тонејцем формирао је свој подрум (капацитет 40 вагона). Уз ове и подруме Милана Валчића, Косте Илића Мумџије и Уроша Г. Валчића, испада да је у Власотинцу у то време било око 300 вагона смештајних капацитета за вино.

У задружним подрумима 1 и 2 владали су изразито демократски односи. Председници задруга јавно су бирани на годишњим скупштинама. Задругари су били редовно обавештавани о раду задруге. По реализацији продаје вина и ракије вршене су исплате. То је било пословање то тзв. „отвореном рачуну“. Задруга је финансирала набавку репроматеријала (плавог камена, креча, ђубрива, односно виноградарског прибора).

У овом почетном периоду процес прераде грозђа одвијао се ручно – од муљања и пресовања грозђа до препумпавања и претакања вина. И поред свега чланови Задруге били су задовољни и срећни, јер су били ослобођени брига о преради грозђа и продаји вина.

У току Другог светског рата Задруга је пословала у отежаним условима, али је ипак нала-

зила могућности да послује, захваљујући пре свега способном руководству. После ослобођења процес рада је мало измењен, у духу нових прописа, али је остала суштина – акционарски дух задругарства. Тада је дошло и до спајања свих подрума.

Број сталних упошљеника био је минималан, Задруга је имала председника Управног одбора, управника погона, књиговођу, благајника, магационера, подрумара – мајстора, комерцијалисту и касније енолога. Број физичких радника је био четири до пет, а касније су формиране и механичарска и пинтерска радионица.

На челу Задруге били су способни људи, домаћини: Јован Јовић, Урош Јанић, Сретен Горуновић, Роде Марјановић, Ђорђе Стојковић „Ђока Бале“, Драгољуб Стаменковић „Букор“, Чедомир Црнобарац, Сава Коцић „Пурјак“... То су били људи који су својим знањем и радом створили вина „Гром“, „Ружицу“ и „Племенку“, која су била власотиначки имиџ. Та вина ће деценијама касније бити позната у Србији и Југославији, али и у иностранству. Имала су ореол најбољих и била су награђивана на сајмовима у Љубљани и Новом Саду.

Винарска задруга је имала своје продавнице – стоваришта у Љубљани, Загребу, Београду (2), Бања Луци, Новом Саду, Нишу, Скопљу... Власотиначко вино се пласирало у читавој Југославији. Транспорт вина одвијао се цистернама – на железници. Задруга је имала закупљен један колосек на железничкој станици у Лесковцу, на период од 99 година. Ту су били паркирани вагони-цистерне, у које се препумпавало вино из буради од по 500 литара, које су из Власотинца, током ноћи, довозили рабације. Било их је из Власотинца, Бадинца, Батуловца, Прилепца, Гложана, Стајковца... Бурад се пунила у поподневним часовима, а у поноћ се формирао караван са по два „ардова“ према Лесковцу.

Овако се радило од оснивања до, отприлике, 1953. године, када је из немачке репарације набављен велики камион MAN-FAUN. Механичар Задруге Драгутин Ђукаловић, уз свесрдно залагање својих мајстора и помоћника, средио је овај камион и он је пуштен у саобраћај. Касније је набављена и приколица, тако да је проблем транспорта решен, на велико задовољство задругара. Треба истаћи да је процес прераде грозња од ручне постепено прелазио у модерну полуиндустријску фазу, захваљујући управо поменутом Драгутину. Он је најпре монтирао два дизел и неколико електричних мотора, које је трансмисијом повезао на муљаче. Тиме је процес муљања био јако убрзан. Када се испоставило да је снага електричне мреже у тадашњем Власотинцу била слаба (централа у Манастиришту) он је у Задрузи монтирао сопствени извор струје, од избаченог ге-

нератора из Млина.

Све ово је било позитивно примљено од стране задругара. Власотиначка винарска задруга је била генератор свих позитивних збивања у Власотинцу. Све се вртело око ње. За илустрацију треба навести чињеницу да Власотинце у то време није имало водовод. Поменути господин Ђукаловић је инсталирао интерни водовод у подруму број 1, из бунара крај Власине. Затим је приликом реконструкције парног котла за печење ракије направио и неколико кабина са тушевима. То је било друго јавно купатило у Власотинцу. Њега су користили и грађани, уз надокнаду. У то време приватних купатила није било. Међу задругарима је било, напосто, једно такмичење ко ће боље и више да произведе. Задругари су били у еуфорији. Долазило је и до засађивања нових виноградa, чак и на тешко доступним површинама. У Власотинце су долазили најеминентнији виноградарско-винарски стручњаци и држали предавања о будућности и перспективама виноградарства.

Од грозња се живело. Стандард је био скроман. Од 4000 до 5000 kg предатог грозња могло је лепо да се живи, школују деца, граде куће. Процес нормалног рада Задруге као акционарског друштва одвијао се све до 1954/55. године, односно до укидања Власотиначког среза. Новој власти, посебно у Лесковачком срезу, Задруга је била остатак капитализма. Скоро да нису могли да утичу на њен рад. Нова власт је убацивала своје људе у Управни одбор, али су главну реч водили стари домаћински кадрови, чврсти и високо морални. Нова власт никако није могла да се помири са чињеницом да се у Задрузи обрћу велике паре, мимо њеног утицаја и контроле. Због тога је започета велика кампања да се оцрни руководство Задруге и доведу послушни људи. У ту кампању били су укључени како локални тако и срески, па и републички функционери, пореклом из овог краја. Кампања је трајала пар година и на крају, уродила плодом. Треба рећи да се промени статуса Задруге максимално противио Ђорђе Стојковић „Ђока Бале“, који је био председник Управног одбора. Касније је због тога био и физички нападнут. После ове акције на руководеће положаје дошли су "проверени кадрови". Били су млади и неискусни, али послушни. То ново руководство је имало неке успехе, али и слабости, међутим Задруга је била богата кућа тако да се испољене грешке нису виделе.

Овде треба рећи да је нова власт била просто опседнута Задругом. Стабилност и истрајност у пословању и велика популарност у народу били су сметња новим властима. Треба рећи да су, пре него су преузели власт у Винарској задрузи, биле формирале своје земљорадничке задруге у Власотинцу, Орашју, Шишави, Батуловцу, Свођу,

Присјану, Бољару. Земљорадничка задруга у Власотинцу је одузела од народа земљиште на месту садашњег „Беска“ и оформила фарму крава-музара. Формиран је и Савез земљорадничких задруга среза власотиначког. Он је обједињавао све наведене задруге. Међутим, све су пропале, јер није било домаћинског пословања. Све су биле базиране нанереалним односима и недовољно изученим принципима, уз запошљавање партијских кадрова.

Решење је пронађено у њиховом припајању Винарској задрузи – богатој и уређеној кући. То су били почеци пропадања виноградарства и подрума. Контрола пословања Задруге, уз коришћење новца за помоћ фирмама у формирању био је други разлог посртања Задруге. Примера ради, новцем из Резервног фонда Винарске задруге формирана је Фабрика чарапа Синтекс, а касније су даване и позајмице за све друге привредне субјекте у Власотинцу. Гледано у глобалу то је било позитивно за средину, али лоше за произвођаче.

Касније су се одвијале различите интеграције и дезинтеграције - са Трговинским предузећем „Власина“, Пољопривредним комбинатом „Београд“, Расадником... Коришћени су и различити кредити - Југобанке, Светске банке... Све је то био велики баласт за Задругу. Утицај задругара на политку Задруге скоро да више није постојао. Објективно, начињен је велики помак у формирању великих комплекса плантажних винограда у Шишави, Белом камену, Гложану, Манџиној долини и комасацији са приватним произвођачима. Такође, уведена је нова технологија у преради и повећани смештајни капацитети. О величини и снази тадашње Задруге говори изјава некадашњег директора „Такова“ из Горњег Милановца, господина Томовића. Приликом једне посете Власотинцу он је изјавио: „Ви сте гигант за Таково. Ми имамо само неколико казна за печење ракије“. На жалост, тај гигант се није даље развијао, за разлику од Такова који је постао гигант, прешавши и на прехранбenu делатност.

После свега, Задруга се нашла у једној бури која је захватила читаву бившу југословенску привреду. Криза која је захватила државу неминуовно се одразила и на Задругу. Дугови и камате су се гомилали. На то се надовезала и инфлација и светски процеси који су задали коначни ударац и потпуни распад Задруге.

Последње гарнитуре руководиоца нису имале знања, способности, храбрости, искуства, чак ни жеље да тај брод који тоне извуку. Препустили су се стихији и гледали да из свега извуку корист за себе и своје послушнике и друге мешетаре, који су желели да профитирају на трансакцијама око земље. Тако је пропао овај, за нас, моћни гигант – највећа задруга на Балкану, са

преко 3500 задругара и капацитетом од 1200 вагона (12 милиона литара) вина. Колика је вредност тога капитала може се лако израчунати. Нека је цена вина само један евро по литру, за годину дана то је 12 милиона евра. Шта је значило завласотиначке виноградаре један милион евра месечно, у данашњем новцу. Поређења ради, Брашчки виногради су сипали 800 вагона вина.

Треба истаћи још једну чињеницу о вредностима власотиначког вина, она се исказивала у медицинским својствима. Фабрика лекова Здравље из Лесковца производила је препарат feofel. То је било власотиначко вино „Ружица“ које је претходно третирано хемијским путем са елементима гвожђа. Користиле су га малокрвне особе за побољшање крвне слике. По речима покојног колеге-хемичара Бранислава Гуџића, касније и доктора хемије, пре почетка производње овог препарата стручњаци здравља „покушали су третмане са свим винима којих је било на нашем тржишту.“ Међутим, ниједно до њих није могло да издржи хемијске реакције до краја, једино је наша Ружица испуњавала све захтеве и наметнула се као база за препарат. Здравље је почело производњу и годишње трошило 20.000 литара Ружице. Да ли је у питању био елемент selen којег има на нашем подручју или нешто друго потребно је да каже наука.

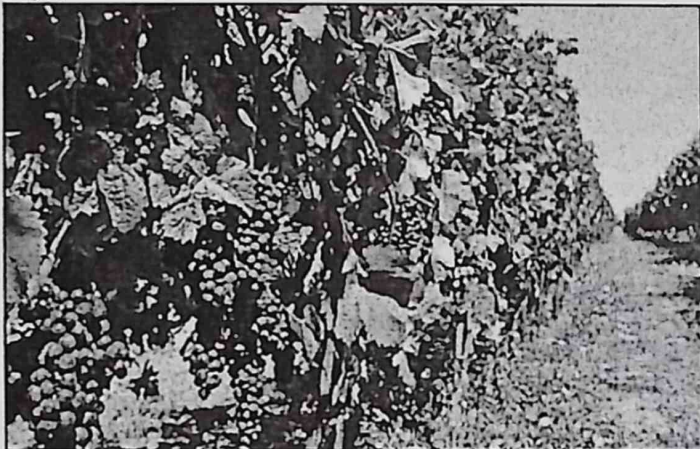
Треба истаћи да би ово био веома цењени и тражени лек не само на нашем већ и на светском тржишту. То се може илустровати изјавом г-дина Симише Стевчића некадашњег заступника здравља у Немачкој. Он је говорио да у Минхену влада просто јага за ферохелом. Чим стигне врло брзо се и прода.

После трансформације Здравља престала је и производња ферохела. Покојни колега Буџић размишљао је о његовој производњи у другим условима, али је у међувремену пропала и Винарска задруга тако да ће ово бити само још једно сведочанство о ономе што смо имали.

Нестајањем Винарске задруге уништен је труд наших дедова и очева. Изгубљено је тржиште, уништена је једна профитабилна делатност, одузет је хлеб људима, изгубљене су радне навике, нестало је земљиште које је зарасло у коров. Изгубљен је дух домаћинских односа који су унели оснивачи Задруге. Он је био присутан све док није наметнут нови начин пословања, као код предузећа општег типа, односно док није дошло до „подруштвљавања“ Задруге. Сви њени чланови су строго водили рачуна о коректном понашању и фер односима, негујући високе моралне вредности – да не буде преваре, крађе, забушавања...

Винарска задруга је била за Власотинчане други дом. Од ње је зависео њихов живот. То је условљавало формирање и развијање позитивних моралних и радних вредности код свих људи, по-

себно код деце. Те вредности су се неговале од најранијих дана детињства. Деца су најпре посматрала раду винограду, а затим и обављала одређене лакше послове. Касније су имала и обавезу да однесу ручак радницима. Посебан доживљај била је берба грожђа. Она је била круна целокупног рада у току године и мера вредности домаћина и породице. То је један „ритуал“ – свечаност у којој су учествовали сви чланови породице, рођаци, пријатељи и комшије. Одвијао се уз песму и игру, и посете музиканата, уз кување јаније. Ђаци основних школа добијали су по десет дана одсуства за бербу грожђа, одлуком Министарства просвете. Количина убраног грожђа одређивала је облик живота у следећој години. Виногради су формирали људе.

Хоће ли се икад, макар у минорном облику, део свега овога повратити велики је знак питања. Остаје нам да жалимо и јадикујемо за прошлошћу. Овог тренутка нисмо спремни на помак напред.

Сава Ђукаловић

ПОДВУЧЕНО

О ЊОЈ СЕ ПРИЧА

У овом тренутку, формирани смо људи. Свако је већ одмакао на свом животном путу, али ипак размишља о њој, сећа се ње... о њој се прича. Тог смо се дана радовали и мислили да смо најбољи на свету, сели смо у ђачке клупе и одједном смо постали уплашени. Тај страх видео се у нашим дечијим очицама. Тај страх видела је и она. Дочекала нас је као мајка која нам је само једним погледом, једним осмехом рекла све. Тај тренутак преломио се у животима свих нас. Знали смо да смо добили звезду водилу, која има задатак да нас изведе на прави пут.

Њеним осмехом, али и строгоћом, ушли смо у живот школарца и у њој видели велику подршку. Писање, читање, рачунање, део су онога што нам је пружила. Знала је она да да и више од тога. Научила нас је да будемо људи. Од ње смо

научили да будемо поштени, од ње смо научили да шта је живот. Није нам била само учитељица, она је била наш стуб и ослонац кроз време које тече.

Она мала дечурлија израсла су у докторе, професоре, учитеље, добре људе. Људе који се сећају тог првог дана школе и који се сећају ње-учитељице.

Јорданка Станковић, учитељица у пензији
Миљана Ишљамовић

Учитељице драга, како теби рећи ХВАЛА? Како се захвалити на то што си нас научила шта живот значи? Како се захвалити особи која нас је научила шта је захвалност. Мало је рећи ХВАЛА од генерације која те воли.

ПОДВУЧЕНО

ВЛАСОТИНЦЕ

Кажу трговачко занатско место, главна улица и све локал до локала, бербери, кафеџије, посластичари, трговци мешовита роба..било је препознатљиво по људима који су ту рођени и провели живот у њему. Рађало је Власотинце генерације власотинчана који су имали изграђен животни став, који су имали традицију узгоја винове лозе, околна брда била су под виноградима, имало је Власотинце винарску задругу пред којом се у периоду грозјобера сливала река запрежних кола пуних грожђа за откуп и имало је Власотинце „Гром“, „Племенку“, „Ватрену игру“, вина која су Власотинце представљала широм тадашње Југославије а и даље, имало је Власотинце развијену текстилну индустрију из чијих погона се на крају времена изливала река радника, уморних али и озарених лица, поздрављају и отпоздрављају једни другима, срећу колеге раднике из „Милош Диманића“, и креће се радничка река. Имало је Власотинце и „Беско“ имало је још много тога... сада ми који смо тада били мали и било нам је занимљиво гледати реку људи, само се присећамо пуне жеље да та река заувек тече... не тече више...

Власотинчане красе њихови надимци, њихове фамилије никада вас нико неће пронаћи ако нисте окићени породичним надимком није узалудно оно питање које често и сама постављам:”А

од који ти беше?". Чува Власотинце свој дијалект, али све ређе се наилази на прави власотиначки говор. Сада се у Власотинцу говори језиком разумљивим само онима који га прирасницама наки-тише, сада говоримо "мало вако мало нако..." ал' власотиначким дијалектом говоре они које све ређе и ређе виђамо на улици јер њихов пешчани сат одавно је исцурио, а ми ћемо се надам се споразумевати и овим оваквим говором чудном меша-вином, не толико питком али.... боље нема...

А Власотинце је расло, растући оно је потирало своја обележја, нестајале су мале кафанице у центру града, посластичаре, мале продавнице, ницале су стамбене зграде, неки велики локали, долазили су неки други људи, доносили своје обичаје, наметали своју вољу, а Власотинце је добродушно прихватало придошлице, и све намернике, прихватало јер је расло и јер кажу тако мора...

Мој први сусрет са Власотинцем било је бо-соного трчање калдрмом поплочаним улицама до Гарчићеве пекаре по лепињу, па онда до Ашимове посластичаре по црну алву, а онда трчећи до посластичаре Крсте по кисело млеко... Тада у неко срећно време, улице су биле чисте, тада су људи знали да поштују своје двориште, и своју улицу свој град. Уз ивичњаке је расла трава киселица, а свако летње поподне ми деца би трчали за цистерном која је млазевима плавила улице да угаси летњу врелину и прашину. Тек после 17сати људи би почели да излазе у дворишта својих кућа, а онда би се у групама окупљали испред куће седали на клупе а комшиница би на великом послужавнику донела кафу. Некако у то време Власотинце је имало душу, знало се када се иде на посао, када се одмара, знало се да недељом не раде продавнице, и то је била посебна драж за нас децу јер нам је било занимљиво да баш недељом идемо и гледамо излоге затворених продавница, питајући се да ли можда неког има унутра. Субота и недеља били су дани за породична окупљања, и одлазак у локалне кафане на по пет ћевапа који данас немају укус као тада. У вечерњим сатима, улице су биле пуне. Корзо. Реч која више не постоји. Шеталиште поред реке, летње вече, и шетња у круг, на кеју седе групе девојака младића грицкају семенке и траже нечији поглед. С друге стране тетке, стрине, мајке, баке огрнуте плетеним шалевима будно прате да поглед баш њихове мезимице не уграби неки мангуп. Е, и није било гунгуле нити страха, могао си у сред ноћи да прошетааш ни пас не би залајао. Милина једна. Носталгично присећање за моју и неке мало старије генерације, за уживање уз Џумбине песме, евергрин и права народна музика. Нове године су долазиле и долазиле у неком свечарском духу, а Власотинце се полако мењало са сваком Новом годином, добијало је по нешто што смо све ређе

препознавали, губило је на лепоти, нестајали су мали квартови, ницале нове стамбене зграде, не-стало је калдрме, нисмо успели да сачувамо Не-мањину улицу, ништа се нисмо ни питали неко други је одлучивао о томе... Крњино сокаче још одолева налетима времена, оронуте зграде ретко ко од пролазника погледа а баш то сокаче осликава власотиначки дух.

Али како кажу свако време носи своје бреме. Данас је Власотинце једно мало живописно разиграно место, сваки други локал је коцкарница, сваки трећи кафић сваки четврти продавница, и расте такмичарски дух ко ће вишу кућу изградити, већу ограду направити, боља кола купити... нема размене колача међу комшиницама, нема се времена. Људи ужурбано пролазе једни крај других назову добар дан, склоне поглед и за час утону у своје мисли, нема више срачности, дружељубивости, неке нове генерације донеле су нове обичаје, технологија је појела добро јутро и заменила га поруком, интернет је извор пријатеља виртуелних, у стварности срећемо се а сви гледамо у екран мобилног телефона као да ће баш из њега излетети Ашимова баклава, или Крстино кисело млеко... парадоксално али тачно. И није да сад неко не воли напредак, сваки напредак доноси и бољитак... али не по цену заборава.

Јасмина Митровић - Милчић

ПРВА БИБЛИОТЕКА У ВЛАСОТИНЦУ

Први кино-пројектор у Власотинцу купио је Соколско друштво уз помоћ богатијих грађана Власотинца. Кино-пројектор за емитовање немог филма (без тона) купљен је 1934. год. (или 1935. год.?) на иницијативу Уроша Црниловића вође „Сокола“. Постоје два премишљања око године куповине кино-пројектора, Бошко Савић је казивао да је он као „момчурак“ ишао на прву представу условно речено биоскопску 1934. год. Добро је упамтио ту прву биоскопску представу, по томе када се вратио кући „изеја је добро тепање што су овце још у трлу, а отишја да гледа некакве замлатотине“. Истотврђење за годину прве представе биоскопске у Власотинцу, је Чеде Младеновића - Бабастојанског, само што он „оставља“ могућност да је тај значајан догађај био 1935. год.

Кино-пројектор био је постављен у сали Соколлане у Народном дому (данашњи ДТВ „Партизан“. Сала је била у власништву Соколског друштва. Од реквизита ова сала била је опремљена кино-пројектором, платном које је служило као екран и соколске клупе на којима су седели старији гледаоци, а деца су стајала или седела на поду.

У току приказивања немих филмова, са стране је стајао неки „школарац“ који је учио високе школе у Београд и коментарисао сцене немог филма. Биоскопске представе биле су већином лети у току школског распуста и веома ретке уз гунђање старих, што млади губе време „сас туј новотарију“. Није била реткост кад се неко дете „врне из биоскоп да изеде ћутек“.

Име првог кино-оператера не зна се, само се зна да је био из Лесковца, који је долазио у Власотинце само за кино-пројекције и одлазио. Судбину тог кино-пројектора нико није знао, однели су га за време окупације у другом светском рату неки нови „станари“ у народном дому.

Други савременији кино-пројектор купио је Раде Поповић „Дурко“. Савремени кино-пројектор за пројектовање звучних филмова у боји смештен је условно речено у биоскопској сали позади кафане „Црнатовац“ власинка Александра Црнатовића (кафана „Црнатовац“ је данашња управа Водовода у Немањиној улици). Позади кафане биле су собе за спавање које је Александар преправком објединио у једну просторију која је била биоскопска сала. Сала је од реквизита била опремљена: у првом реду до платна биле су клупе за седење, за њих је била цена улазнице 1 динар; у другом реду биле су столице за седење, за њих је била цена улазнице 2 динара; а у трећем реду биле су столице за седење и столови уз које је гледалац могао да седи, да гледа филм и да попије шта жели и да се „мезети уз мезе“ за тај „кон-

фор“ цена улазнице била је 3 динара и да плати „мезетлуци“. Трећи ред сматрао се као статусно престижан ред имућнихгледалаца.

Раде Поповић „Дурко“ назвао је свој биоскоп тон-кино „Тесла“, док су власотинчани у свакодневном говору звали кино „Тесла“ или биоскоп „Тесла“. Кино „Тесла“ (тон-кино „Тесла“) „носио“ је ово име све до 1954. год. када је изграђена нова биоскопска сала са пратећим реквизитима, столицама, бином, балконом, те године преименован је биоскоп у „29. новембар“.

У биоскопу тон-кино „Тесла“ на улазу у салу даване су наочаре од картона са стаклима у боји гледаоцима, кад гледају филм да не „покваре“ очи, које су после завршене филмске представе били дужни да врате.

Први плаћени кино-оператер био је Воја „доведен“ вероватно из Ниша, са положеним испитом за кино-оператера. Од 1940. год. почели су се приказивати филмови у боји, што је било за то време „чудо“ и веома популарно. Капацитет биоскопске сале Раде Поповића „Дурка“ био је око 100 гледалаца, условно да већина стоји, нарочито деца.

За време Другог светског рата тон-кино „Тесла“ радио је нормално, уз обавезну контролу окупаторских власти Немаца. Приказане су филмске новости, у којима су се величали успеси немачке војне надмоћности на фронтима, а после филмског журнала приказивани су немачки филмови. Број гледалаца био је веома мали, али морао је биоскоп да приказује филмове по наредби окупатора.

Тон-кино „Тесла“ наставио је са приказивањем филмова у истој сали и после ослобођења Власотинца, када је 1953. године почела изградња савремене биоскопске сале на месту хотела (кафане) „Палас“ власника Проке Црниловића, у центру Власотинца. Биоскопска сала са пратећим „обавезним“ реквизитима завршена је 1954. год. када је јула месеца приказана прва филмска представа на радост свих Власотинчана. Нови биоскоп пословао је у склопу КУД „Синиша Јанић“ да би касније пословао до данас у склопу Културног центра.

Кино-оператера Воју, заменио је такође оспособљени кино-оператер такође као и Воја из Ниша Јован из Ниша, који је радио као кино-оператер све до пензионисања.

У локалном листу „Власина“ од 12. новембра 1938. год. бр. 3 год. I објављена је реклама тон-кино „Тесла“ да приказује филмове у месецу новембру тог: „Ромео и Јулија“, „Злочин у морнарици“, „Рај музике“ и „Јахач без страха“, (У листу

ПРВИ ЧАСОВНИЧАР У ВЛАСОТНИЦУ

„Власина“ од новембра 1939. год. бр. 8. год. II) приказан је јапански филм „Још и вара“. У листу „Власина“ од 19. фебруара 1939. год. бр. 1-2, год. II објављен је несрећни случај у тон-кино „Тесла“ стр. 3 када је приказиван филм 11.02.1939. год. пали су у несвест дванаестак лица услед тровања угљендиоксидом. Последица овог несрећног случаја била је због тога што нису били запушени сви отвори на пећи која јеложена угљем.

Данашња сала биоскопа реновирана је етапно. Прво реновирање било је „преправка“ пода сале од равнoг положаја у положај са благим падом од улаза до бине, тако да сваки гледалац може несметано да „прати“ филм или позоришну-преставу и друго. Промењен је портал на чеоном зиду зграде и улазна врата од „алу“ материјала. Уз чело зида до улазних врата дограђена су два стуба на којима је греда у облику архитрава која се на горњем делу завршава у облику атике и капитела.

У трећем реновирању зграде биоскопа, промењене су дотрајале греде кровне конструкције и цреп, чиме је спречено пропадање односно девастирање читаве зграде. У склопу биоскопске сале су просторије КУД „Синиша Јанић“.

Све ове репарације зграде биоскопа започете 2002. год. завршене су 2010. год. Уместо дрвених столица, промењене су тапацираним столицама, тако да сада биоскопска сала има савремени изглед и удобност, али нема ко да гледа филмове.

Развојем телекомуникационих средстава, радио, телевизије која се снажно развија уз помоћ видео рекордера, компјутеризацијом и интернет мрежама које пружају неслућене видове комуникације забаве младих, што веома снажно поспешује мобилна телефонија са безбројним могућностима комуникације условили су неминуовну пропаст биоскопа некада основног вида забаве младих.

Нагло опадање интересовања за биоскопске представе крајем деведесетих година условили су лагано „умирање“ биоскопа. У данашње време тек по који се филм приказује у биоскопу и то свремена на време, са малим бројем „посетилаца“ да је очито да му је крај одзвонио савремено доба компјутера, интернет мрежа, таблета.

Сада биоскопска сала служи за тек по коју друштвену манифестацију, културног или друштвено-политичког типа. Већином је затворена као да жали за оним данима, када су у њој приказиване по 2 па и 3 дневно биоскопске представе.

Али време чини свој неумитни ход промена, па тако је и са развојем биоскопа, који су заменили таблети на којима може погледати филм на било ком месту сами или друштву.

Бранко Димић

Некада су власотинчани слали своју децу на занате у велике градове као што је Ниш. Тако је и мој чукундеда Крста Цокановић послао мог деду Владимира Цокановића на занат у Ниш.

Одабир заната у почетку није био добар, јер су мештани видели деду како се мучи у ковачкој радионици. Преневши то Крсти Цокановићу он одлази за Ниш и пребацује мог деду на часовничарски занат код изузетног немачког мајстора Јохана – кога су нишлије звале Јован. Код Јована је он изучио занат часовничара и то не само да поправља већ и да сам уме да направи делове за часовнике.

Владимир Цокановић

Јован је њега научио дисциплини у раду, прецизношћу и тајнама овог заната. Највећи утицај на Владимира оствала је поправка сата који се налази на куполи основног суда у Нишу.

Након стеченог искуства у овом занату и добијања мајсторског писма вратио се у своје родно место где је отворио часовничарску радњу на којој је ставио сат по коме ће грађанство планирати свој дан, а тај сат и дан данас представља оријентациону тачку у овој вароши. Па се често може чути „Чекам те код сата“.

Своје знање несебично је делио својим ученицима који су радили у Швајцарској и градовима Србије: Лесковац, Ниш и Београд.

Можемо бити поносни на традицију часовничарског заната.

Милена Цокановић Живковић

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА

ОБЕЛЕЖЕН ДАН НАРОДНЕ БИБЛИОТЕКЕ "ДЕСАНКА МАКСИМОВИЋ" И 103. ГОДИШЊИЦА ПОСТОЈАЊА ОВЕ УСТАНОВЕ ОВЕ ГОДИНЕ ПРИРЕЂЕН ВИШЕДНЕВНИ ПРОГРАМ

Говором 15. маја Дана библиотеке "Десанка Максимовић" и обележавања 103. годишњице најстарије установе културе у Власотинцу ове године приређен је вишедневни програм који је обухватао читав серијал активности под заједничким називом Дани библиотеке. Велика пажња током трајања Дана библиотеке посвећена је најмлађим читаоцима у покушају да у што ранијем узрасту закораче у чаробни свет књиге, да им се књига приближи на занимљив начин а читање да им постане саставни део свакодневних активности. Најпре су 8. маја у центру града пормовисани Дани библиотеке под називом "Десанки у част". Наредних дана на Дечјем одељењу организоване су радионице за предшколце и основце. Деца су се дружила са библиотекарима, цртала су, слушала најлепше бајке света, упознала један нови свет књига. "Одрастимо кроз приче и бајке" и "Историја мога места" назив је одржаних радионица. Потом је организована акција "Наша библиотека у вашој школи" током које су библиотекарски школама поклонили полице за књиге. Поред бриге о најмлађим читаоцима током обележавања Дана библиотеке организован је и програм за одрасле. У галерији библиотеке 11. маја приредјена је изложба слика академског сликара Миодрага Нагорног под називом "Мистични свет Миодрага Нагорног". Посетиоци су том приликом упознати са легатом и са делима овог сликара и графичара светског ранга. Вече посвећено старим записима везаним за ову установу организовано је 13. маја. "Песнички сплет Десанки у част" назив је поетског програма који је приредјен 14. маја. Том приликом публици су се својим стиховима представили песници из Власотинца и Лесковца. Централна прослова Дана библиотеке одржана је у холу палате Милана Валчића. Том приликом пригодне награде уручене су најбољим младим писцима, који су учествовали на литерарном конкурс под називом "Ја најлепше пишем". Захвалнице су уручене и најревноснијим читаоцима. Свечаности су присуствовале бројне званице и поштоваоци ове установе и љубитељи књига

ПОТПИСАН ПРОТОКОЛ О САРАДЊИ НАКОН ПОТПИСИВАЊА ОВОГ ДОКУМЕНТА НАРОДНА БИБЛИОТЕКА "ДЕСАНКА МАКСИМОВИЋ" И ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ У НИШУ ПЛАНИРАЈУ УНАПРЕЂИВАЊЕ ДАЉЕ САРАДЊЕ

Протокол о пословној сарадњи између Народне библиотеке "Десанка Максимовић" и Филозофског факултета Универзитета у Нишу потписан је 21. маја у Власотинцу. Овај документ потписали су директорка библиотеке Миљана Ишљамовић и декан Филозофског факултета проф. др Горан Максимовић. Потписивање Протокола о сарадњи има за циљ јачање сарадње на унапређивању научне, стручне, образовне, издавачке и културне делатности у оквиру програма рада ове две установе. Договорено је да се, поред размене знања и искустава, даља сарадња развија и у правцу штампања публикација и промотивних материјала а планирано је и заједничко организовање научних и стручних скупова и промотивних активности. Том приликом проф. др Горан Максимовић је истакао да ће Филозофски факултет у Нишу у складу са својим могућностима, настојати да на креативан начин помаже програмске активности власотиначке библиотеке, као што то чини у свим градовима из којих долазе студенти. Све то у циљу да би им била доступна стручна литература и кад не бораве у Нишу. Народној библиотеци "Десанка Максимовић" том приликом проф. др Горан Максимовић поклатио је веома вредна издања, научне зборнике, зборнике истраживачких радова, уџбенике и стручну литературу, која се сада налази у Валчићевој палати и на располагању је студентима. Одређени број публикација из издавачке делатности Филозофског факултета биће достављан и убудуће библиотеци у Власотинцу.

МОЗАИК АКТИВНОСТИ КУЛТУРНОГ ЦЕНТРА ТОКОМ 2015. ГОДИНЕ ПОРЕД ТРАДИЦИОНАЛНИХ, ПОКРЕНУТЕ И НОВЕ МАНИФЕСТАЦИЈЕ ПРОШЛЕ ГОДИНЕ РЕАЛИЗОВАН ПРВИ ПРОЈЕКАТ КОЈИ ЈЕ ФИНАНСИРАЛО МИНИСТАРСТВО КУЛТУРЕ И ИНФОРМИСАЊА – ОВЕ ГОДИНЕ У ПЛАНУ СУ НОВИ ПРОЈЕКТИ

У години која је за нама Културни центар Власотинце је организовао бројне традиционалне и покренуо нове манифестације. Истовремено је реализовао веома значајан пројекат везан за Зави-

чајни музеј. Међу традиционалне манифестације које већ годинама организује ова установа културе спадају: дочек српске Нове године, обележавање градске славе, Лето у Власотинцу, Ликовни салон – ликовни ствараоци Власотинца, Песнички час – учитељству у част – у спомен Даници Горуновић Тасић. Ове године први пут се Завичајни музеј укључио у манифестацију Ноћ музеја. Први пут је овој установи културе поверена организација Винског бала. – Културни центар Власотинце је у фебруару прошле године конкурисао код Министарства културе и информисања са пројектом „Заштита, очување и презентација музејског наслеђа“. Циљ пројекта је био да се побољшају микроклиматски услови у Завичајном музеју набавком мерних апарата и да се омогући боља заштита музејског наследја чувањем експоната у адекватним условима. Пројекат у вредности од 452.650 динара одобрен је од стране Министарства културе и информисања. У јуну месецу у Београду смо са представницима овог министарства потписали Уговор о финансирању пројекта. Највећи део средстава је искоришћен за куповину мобилијара, док је део новца утрошен за куповину амбалажног материјала и мерног апарата. Поред заштите музејских експоната, обезбедили смо да нам музејске збирке и изложбе које приређујемо буду прегледније. Заиста смо наишли на изузетну подршку и разумевање ресорног министарства – каже директорка Културног центра Маја Марковић. Поред стварања бољих услова за чување и излагање музејских експоната, директорка Маја Марковић интензивирала је рад на промоцији музејских поставки тако да су посете музеју све чешће, посебно ђака и предшколаца. За Ноћ музеја је припремљено осам сати програма током кога су посетиоци имали прилику да виде изложбу народних ношњи, да погледају документарни филм Небојше Илића „Пустоод“. Промовисана је књига „Дечји домови округа лесковачког“, у издању Историјског архива из Лесковца. Приређен је дечји програм и више радионица. Вишедневна манифестација под називом Дани Власотинца организована је поводом градске славе Дана преноса моштију Светога оца Николаја. Током њеног трајања одржан је концерт Градског оркестра Власотинца, отворена је изложба слика Патријарха Павла, сликара Братислава Бате Анђелковића из Вучја, представљена је књиге „Будимо људи“, аутора Јована Јањића. Вишенедељни програм Лето у Власотинцу и ове године окупио је велики број учесника и публике. Током трајања Лета у Власотинцу приређене су многе музичке и филмске вечери, позоришне представе, филмске пројекције, дечји колажни програми, изложбе слика. Поред учесника програма из Власотинца, Лесковца и Ниша, гостовао је и фолклорни ансамбл из Враце у Бугарској. Фолклорни ансамбл „Црниловић“ и Градски оркестар Власотинца, који су формиран под окриљем Културног центра, редовно учествују у музичким програмима који се приређују у граду а све чешћа су гостовања фолклорног ансамбла у иностранству. Организација Винског бала ове године је по први пут поверена Културном центру. – Културном центру додељен је веома одговоран задатак, организација најпосећеније манифестације, јубиларног 30. Винског бала. Потрудили смо се да то учинимо професионално и одговорно и

мислим да смо у потпуности успели у томе. Кроз ову привредну, туристичку и културну манифестацију успели смо да наше Власотинце представимо бројним гостима са стране. Све је протекло у знаку вина, квалитетног културно – уметничког и забавног програма – истиче директорка Културног центра. На расписане конкурсе за најбољу винску песму и карикатуру на тему вина стигао је веома велики број радова из читаве Србије. У октобру месецу приређен је 32. Ликовни салон – ликовни ствараоци Власотинца. Поред сликара који су пре више од три деценије поставили темеље ове манифестације, своје радове у галерији Културног центра изложио је и велики број младих талентованих стваралаца. Прошлог новембра Културни центар је у сарадњи са основним школама организовао 23. Песнички час – учитељству у част – у спомен Даници Горуновић Тасић. Овог пута власотиначке и ђаке из Гложана посетили су песници Тоде Николетић и Душан Ђурђев. За музички део програма била је задужена Даворка Даша Боснић. Првог дана дружења са песницима приређено је и књижевно вече за грађане Власотинца. Ове године Културни центар Власотинце био је суорганизатор „Власинских сусрета“, међународног научног скупа који се бави селом и пољопривредом. Поред традиционалних манифестација редовно се организују тематске изложбе, музичке вечери, дечји програми а разноврстан је и богат биоскопски репертоар. Квалитет филмова, који у Власотинце стижу одмах након премијера у већим градовима, полако враћа публику и биоскоп. Успешном раду Културног центра свакако доприноси велики број снимљених документарних филмова, које као сниматељ, режисер и монтажер потписује Небојша Илић. Његови филмови до сада су добили више десетина награда на фестивалима у земљи и иностранству. У неизоставни сегмент рада Културног центра свакако спада и билтен „Власина“, који у петом обновљеном издању у континуитету излази дуже од две деценије.

Ове године биће обележена деведесетогодишњица од штампања првог броја листа „Власина“. Ова година у Културном центру почеће и са новим издањима књига. У штампи је књига поезије, у припреми су књига кратке прозе и књига афоризама. За рад Културног центра свакако је од великог значаја сарадња са основним и средњим школама, вртићем, установама културе из Власотинца, Лесковца и Ниша, као и веома озбиљна сарадња са фолклорним ансамблима и установама културе из Бугарске. Прошле године први пут су локална самоуправа и представници установа културе и образовања својим пројектима конкурисали за средства из ИПА програма. Реч је о реализацији пројекта везаних за прекограничну сарадњу са партнерима из Бугарске. Директорка Културног центра Маја Марковић је у новембру месецу потписала споразум о партнерству са Фондацијом „Борис Ангелушев“ из Софије.

– Ово је први пут да Културни центар учествује у једном оваквом програму. Кроз сарадњу са Фондацијом из Софије желимо да реализујемо пројекат реконструкције и изградње сале Културног центра и прилагодимо је новим садржајима какви су својствени за овакву врсту објекта. Реализација овог пројекта омогућиће нам да наша установа буде налик на модерне

културне центре и сити холове каквих данас има широм Европе. Што је најважније, омогући ће нам и организовање различитих културно-сценских активности. Истовремено бисмо добили вишенаменски сценски простор за образовно-едукативне активности са одговарајућим канцеларијским простором. С обзиром да иза овог пројекта стоји наш предани рад и огромна енергија коју смо уложили у њега, ја се надам да ће се он успешно реализовати - додаје директорка Маја Марковић.

Руководство Културног центра најављује и пројекат везан за заштиту, очување и презентацију непокретног културног наслеђа реконструкцијом Завичајног музеја по фазама. Најављени су и пројекти везани за унапређивање осталих сегмената рада Културног центра, како би култура у Власотинцу добила место које заслужује а грађани наше општине имали адекватне културне садржаје и неопходну духовну надградњу. Наш план рада иде у правцу да Културни центар постане стуб културе у Власотинцу и модел квалитетног и добро организованог рада - истиче директорка Маја Марковић.

Светлана Станковић

ЛЕГЕНДА

МАРИКИН ГРОБ

Воденичар Риста „Ђурђијанац“, из села Прочоловци, имао је кућу јужно од мале Павловци, у запустелу Клисурску малу, у коју је остала само његова кућа. Док му је жена била жива убрајали су га у најбоље домаћине у Црној Трави, нарочито у селима на падинама Чемерника. Надимак „Ђурђијанац“ добио је по томе што каддође Ђурђе-евдан, он на големи Чемерники стера стадо „одиљаду оваца“, расе каркачанска, па је изгледало као да је његово стадо прекрило врх големог Чемерника. Ристина задруга бројала је око тридесет чланова, те су већина кућа у мали Клисурци биле својина задруге Ристе „Ђурђијанца“.

Он је имао воденицу поред реке Чемерчице, недалеко од Мусиног пута, који је водио од Власине, преко Големог Чемерника и даље. Воденица је била са леве стране реке Чемерчице, у подножју Б еслике. Млела је на два камена, непрестано, и дању и ноћу, јер су ту млели жито скоро сви становници Власине, ближи до Чемерника, па чак и становници Млачишта и околних насеља. Нико није знао када је Ристина воденица подигнута, нагађало се да ју је подигао његов прадеда Никодија, Никодин, који је имао ствоју „ајдучку дружину“.

Никодија је намерно подигао воденицу поред Мусиног пута како би могао лако да прати када њиме пролазе Турци, према Бугарској и даље. Испод пода воденице направио је велику просторију која је имала тајни улаз поред воденичног кола. Тајни излаз из те просторије био је испод корена велике букве, која је била у близини воденице од које је почињао густи шумарак. Никодија је са својом ајдучком дружином нападао све Турке који су туда пролазили, а када би се организовале турске потере, или у некој другој тешкој ситуацији,

лако би се изгубио, па је био узалудан труд Турака да га ухвате.

Под је био поплочан каменим плочама тако да када се по њима оди „не дудњи“ празнина скривишта. У воденицу је, у време Никодијиног одсуства најчешће радио неки наглуви старац, коме је душа већ била спремна за одлазак пред Бога. Када би Турци и покушали да добију било какве одговоре одтаквог старца наравно да не би успевали у томе. Касније, када су Срби „набрзили“ Турке, тачније када су их црнотравски устаници пречекали код Мусиног пута, изнад Никодијину воденицу, спречивши их тако да пређу Чемерник и спусте се у Грделичку клисуру, да сеп рикључе низамима и помогну им да сео дбране од напада српске војске која је незауостављиво надирала долином Јужне Мораве, оваводеница била је главна база црнотравских устаника у којој су се окупљали, грејали, јели и снабдевали муницијом.

После ослобођења од Турака воденица је радила нормално, али у њој се више нико није крио. И даље је била главно састајалиште младих и старих из околних села. Негде пред Први светски рат Риста „Ђурђијанац“ је преузео од свогаца Арсенија, већ онемоћалог од старости, да ради у воденици. Његова најмлађа ћерка, Марика, била је висока, веома снажна, одлучна на свој начин, не много лепа али веома привлачна. Из те њене привлачности избијала је хајдучка неустрашивост, коју је наследила од свог прадеде Никодија, те је тако добила надимак Никодина. Највише је волела да ради у воденици, и дању и ноћу, било јој је свеједно да ли је сама или са оцем. Није било момка у Црној Трави који је јахао коња боље од ње, па био то и дивљи коњ.

У Марику се загледао момак Богомир из власинске мале Карадак. Момак је био из богатије задруге, био је привлачног изгледа али плашљив и неодлучан, уз то и осветољубив. Када су дошли његови, заједно са њим, да просе Марику, она се насмејала и рекла им: „Идите си одма, јер ја да појдем за таквога сметењака нећу. Он не уме ни с коња да управља, него коњ с њега управља, такав ми не треба. Попијте ракију и идите си одма.“ Просци су отишли без обављеног посла, али и без велике љутње. Ипак, подмукли Богомир није заборавио увреду коју ће после неколико година Марика животом да плати, а зли момак да виси обешен изнад његове мале, по чему је то место и прозвано Богомиров ровњак.

Када је почео Први светски рат Марика је тражила од војних власти дајепримедасеборипротивкрвникањенеземље, али је одбијена уз образложење да жене не примају. Она сенијепомирила с таквомодлуком, зналаједарукујеоружјем, пајетајноокупиланеколикомомакакојису утокуратастасализарегрутацију. Новакомитска дружина заклела се пред попом Јованом, у воденици, и почела да вежба руковање оружјем, на падиначој заравни испод Големог врха. Каодајепредосећалацрнеданезанарод ЦрнеТраве и Власине.

Кадасу Бугари окупирали ЦрнуТраву, у јесен 1915. године, завели су свој крвави терор, да не може бити крвавији. Новопостављени бугарски кмет за ЦрнуТраву звао се Асен, био је такав злочинац да

је радио шта је хтео. Необично крупан и дебео, личио је на медведа. Случајно је срео Марику на путу када је обилазио своју околију. У моменту када је пролазио коњем поред ње, сагнуо се и ухватио је за руку, вукући је према коњу. Неочекивано, Марика се тргла, бугарин се није надао отпору, ухватила га је и оборила с коња и почела да га удара. С тешком муком су пратиоци одбранили кмета. Он је, посрамљен, узјахао коња и вратио се с пратњом у Црну Траву.

После неколико дана кмет Асен је организовао потеру, с намером да се освети Марики. Она је стално била на опрезу и када је сазнала да потера иде, сачекала их је, са својим комитама, у дубоком Мусином путу. Лично је она убила кмета, а остали бугари разбегли су се према Црнојрави. Јурећи их, приметила је да је и њен пратиоци Богомир био са њима, али га је намернопустила да „јуначки побегне“.

За Марику и њене комите више није било спокојства, а још горе време настало је када се је чуло да се „тамо у неку Топлицу народ дигла на устанак“. Бугари су убијали кога су год хтели, а нарочито су се крваво обрачунавали са онима који су, од стране српских издајника, обележени као бунџије. Марику и њене комите су хтели по сваку цену да убију, јер су они правили велике проблеме. Било какву потеру да организују, да је ухвате и убију, увек се завршавала неуспехом. Храбра и неустрашива Марика их је увек спремно дочекивала, разбијала њихове потере и убијала по неколико полицајаца. Када би се привидно смирили, Бугари су нудили велике награде у злату онима који открију њено тајно скровиште. Али, све им је било без успеха.

Имена бугарских доушника Марика је сазнавала од бугарског општинског писара, србина из околине трна. За узврат писар није тражио ништа, једини циљму је био да спаси што више срба, и да му се браћа србине свете, да може кући да се врати без страха, јер је био јединац. Од њега је Марика сазнала да ће преко Чемемерника да прође велика бугарска јединица која треба одочисти комите у широј околини Лесковца, да би главне бугарске јединице могле снажно да делују против побуњене Топлице. Марика се са својим комитама спремала да нападне Бугаре када пођу уз дубоки Мусинпут, који води кроз шуму, према Големом Чемернику. Високе стране пута никако нису могле да се савладају, што је било погодно за војнике у одбрани.

Бугарски војници су у Мусин пут ушли опуштено, као да иду на весеље, не слутећи никакву опасност. Када су их комите напале, многи су остали заувек ту, многи су били рањени, а остали су побегли истим путем којим су дошли. Казнена јединица, која је била упућена да сеје зло и смрт у околини Лесковца, није прошла даље, и тако су црнотравски и власински комите спасиле многе животе. Погинуле бугарске војнике они су сахранили у Јурачко гробље, које се налази на западној страни големог Чемерника, изнад Тамних Валога, а рањенике је народ из околних села узео да негује, уз строгу контролу да не би побегли, да селу не навуку неку беду из освете, јер „врзан вук

овце не дави“.

После неуспеле акције Бугари су организовали потеру, незапамћену до тада. Полицијске посаде повучене су из околних места, мања казнена јединицаиз Бугарске и домаћи издајници, као и путовође, сва та збирудија пошла је у освету. Комите су на време обавестили народ да се склони у рупе, које су им биле склоништа у невољи. Људи су закопавали оно што су могли да сакрију од бугарских пљачкаша, стоку која је остала отерали су код својих пријатеља, у места где бугарска потера неће иде, а штале, појате и већину кућа бугарски пљачкаши су раније упалили, те сада није имало шта да се пали.

Марика се са својим комитама сакрила у старо ајдучко склониште испод воденице, а у њу оставила своју ћораву и глуву бабу Пелагију, са којом нико није могао да се споразуме. Бугарска потера је прошла без икаквог успеха. Када су дошлиу воденицу нису никако могли да се споразумеју са глувом бабом, али су затоопљачкали све што је било у воденици, јели су ту и отишли. Неким чудом нису је упалили.

После неуспеле потере, једног по једног бугарског доушника, којима је био милији окупатор него свој народ, налазили су обешене на раскрсницама, да се види ко им је доносио највеће зло, „кад уједе своје куче тој највише боли“.

После овог свог неуспеха бугарски пљачкаши нису смели да иду по мале да пљачкају, из страха јер могу да се не врате, чак су почели један по један да беже за Бугарску, пресвлачећи се у црнотравске „дреје“, не знајући да они од којих узму „дреје“ одмах кажу Марикиним комитама, који их онда сачекају и убију. Зар злочин сме да остане некажњен?

Скоро пред само ослобођење Марика се са својим комитама више није крила ни од кога. Пошла је према Козарнички дел са својим пратиоцем комитом Апостолом, наочитим, храбрим момком, неустрашивим борцем. Причало се да ће, кад се заврши рат, Марикада се уда за њега и да тако остваре своју велику љубав, која је трајала још од пре рата, када су се састајали у воденици, и за сво време ратовања.

Тога несрећног дана Марика и Апостол су пошли да организују да поставе заседе на Козарнички дел, преко кога су бугарски злочинци бежали за Бугарску. Кад су дошли изнад рида званог Кула сели су даодморе. Изненада, одјекнула су два пуцња, један за другим. Апостол је био смртно погођен, а Марика тешко рањена. Тако су их нашли власинске комите који су пошли да се састану са њима. Видели су младићакоји одлази према Јовину, али нису ништа посумњали. Комите су покушали да зауставе крв која је текла из Марикиних груди, али није вредело. Она им је рекла: „Несам погинула од бугарско зло и бугарску пушку али од српску јесам и затој жална идем на онија свет. Убил нас је Богомир из Карадак, онакој кукавички нам је пуцал у грбине. Видела сам га кад сам се обрнула да видиммојега Апостола. Кажите на моје комите нека ме освете, нека казне кукавног Богомира. На оратим ништа криво, да не огрешим моју праведну душу пред смрт. Да ме сараните сас

мојега Апостола на овуј равничку, да гледа мој гроб мој Чемерник, моју младос“.

Марика је умрла после кратког времена. Црнотравске и власинске комите и народ сахранили су је како је и рекла, заједно са Апостолом, изнад рида, на месту званом Кула, на Козарничком делу. Равничку на којој су је сахранили назвали су Марикин гроб, а падину према темену рида Апостолова падина.

После неког времена нашли су Богомира како се обесио на шљиву изнад својек уће. Нико га није жалио и сахрањен је ван гробља.

Време и његов сапутник заборав учинили су своје неумитно дело. Време је срушило воденицу Ристе „Ђурђијанца“, остале су само зидине од ње. Свој мир оне нису нашле ни у данашње време, савремени копачи злата су их немилице раскопали, а камење је употребио неко од потомака, становник махале Павловци, за темеље своје викендице. Од воденице је остала урасла вада и урасло ситно растиње скровишта. Марикин и Апостолов гроб одавно су урасли, крстаче одавно иструлеле и заборав који је загрлио жилаву борбу за голи опстанак за отаџбину Србију, кад сопствени живот није ништа вредео већ се жртвовао за живот домовине

Бранко Димић

НАША ПРИЧА

СОЛУНКА

У Козарници баба Солунку сви су поштовали и волели, и стари и млади. Стари су знали жену отуговану прошлост, а млади, иако нису знали оно што стари знају, поштовали су њену благу мудрост и анђеоску љубав према младима. За свакога имала је благу утешну реч, а за себе ништа није тражила. Иако је зашла дубоко у десету или једнаесту деценију живота “куј би га знао кад сам се родила” како је говорила баба Солунка била је права, стасита и веома лепа, скоро би се рекло привлачно лепа. Правог танког стаса, без иједне старачке боре на лицу, полуокруглог лица, на коме су се истицале танке повијене обрве, испод којих су њене очи личиле на голубичине очи које су се сјактиле као код белог анђела који седи на каменој плочи Христовог гроба. Из тамних дубина њених зеница као да се извлачила и казивала обожена прича која је божји дар којим ју је Бог издашно даривао, скоро савршеном срећом лепоте њене душе и тела. Можда превеликом страдалничком тугом која је сваки дан гризла њену душу, чинећи је још јачом у њеном преподобном божанском путу живота.

Ја сам волео да идем у самотну кућу баба Солунке, да поседим на трonoшку столицу поред огњишта, док се баба Солунка трудила око мене да ме послужи чашом воде и груменом шећера. Кад ми је пружала чашу воде ја сам гледао њене дуге уске шаке и дуге нежне прсте са наглађеним уредно исеченим ноктима. Прсти и нокти казују карактер особе, а брзина њихових покрета снагу одлучности, па тако и код баба Солунке. Покрети руку,

и благо савијени прсти око чаше са водом откривали су божански дар њеног ума и заумља, мудрост и разумност њене душе и тела.

Ја сам радо примао дарове баба Солунке, не осећајући никакву нелагодност према њеној старости која најчешће бива запуштена и одбојна, код младих, у ћије душе је васељена пробудила буре младих хтења да освоје тајну природе, огњева љубави.

И данас, иако су многе године прошле, од моје прве младости, од баба Солункине јабуке црвенке осећам благи слатки укус. Јабукe црвенке нису биле крупне, али биле су слатке кад одстоје до зиме, па зато су те јабуке назване зимоваче. Поново ми се ређају слике у мислима, које гледам и које ми дарују тугу као поклон моје младости, мојој старости. Гледам баба Солункину кућу како кухињу називају у Црној Трави, зидови окречени, чист изметен под од набијене земље, огњиште уз источни зид куће “комин” зидан, камене плоче огњиштарке испред огњишта, улазна врата са засуном и дрвеним кључем, атуле у горњим деловима платна зидова, на њима поређане јабуке црвенке, које као да су се изазовно саме нудиле мојој младости. Гледам баба Солунка устаје, иде до атуле, и узима најлепшу јабуку црвенку и пружа ми је говорећи “Узми синко, твоја је млада душа па ти се једе”. Гледам поново седа на трonoшку столицу и прича ми како је некад било у нашем селу.

Једног лета, кад је славило победу љубави пролећа, био сам у дому родитеља мојих, кад моја мајка Ружа изненада дође, погледа ме и рече ми: “Сине, иди код баба Солунку, болесна је ће умре, али тебе тражи да ти каже оној што ником неће да каже. Ич не чекај иди одма”! Одмах сам отишао у дом баба Солунке, коју затекох болесну, лежи на дрвеном кревету и њену снају која је негује. Кад уђох у кућу, рекох “Помаже Бог” приђох до баба Солунке и пољубих јој руку која дрхташе од старачког умора. Баба Солунка ми мирно одговори на поздрав “Бог ти помогао синко” и даде снаји знак да нас остави саме. Мени рече да седнем на трonoшку столицу испред огњишта на источној страни да ћутим да је не питам ништа и да не казујем њено казивање никоме десет година. Кад седох како је баба Солунка захтевала, поче своју тајну душе да казује. “Сине запамти, не ваља кад нас смртне створове Бог сас своју милос много дарује, његова дарба је горчива и унесрећи човека, те жалан отиде на онија свет. Мене је Бог дарувао сас најопаснију дарбу, која је по опасна од отров присојкиње змије. Е, с тија отров ме је дарувао свевишњи Бог, сас убавињу и сас разум, и тој ме унесрећило те носим три душе на моју душу ко мој гре и грешна идем на онија свет.

Кад сам се задевојчила моја младост процавте у најубаву китку у Црну Траву како су орaтили, да сам поубава од вилу загоркињу. Али моја убавиња неје ме преварила, мој разум ми је друго орaтил. Убавиња има кратак пут да убавује, а памет траји до век да паметује. Момци да се искрше око мене, и из богате задруге и из сиромашне задруге. Ја сам почела да се лажем сас мојега Анђелинка чим се задевојчи, кад сам сазнала за лагње.

Заједно смо сас Анђелинка стоку чували у стране, ја сам чувала овце, а он говеда.

Једно вече заветовала сам се пред крс на Прокопље да ћу Анђелинкова да будем до век и сас тело и сас душу. Такој беше, отидо с душу зањега, али ме моја убавиња унесрећи, учини ме грешном, наведе мојега свекра на грешни пут по који неје смејал да појде. Анђелинкови, како су викали нашу задругу имали су воденицу доле у Средорек поред реку чемерћицу. У њу је највише работил мој свекар. Слабо је додил дома, носили смо му једење у воденицу. Једну однесо му ручак, тури му на совру једење седо на трonoшку да сачекам да руча па да врнем панице. Он седе, прекрсти се и поче да руча. Замајала сам се, гледам горњи воденични камен се обрће и меље живот жита за наш живот. Ја сам се замислила како једно друго меље да би могло да се живи, кад мој свекар остави ложицу и одједанпут пружи руку па ме увати за пазуке. Кад ја видо које оће рипи, узо товак подпираљку за товар, па кад сам га почела бијем сас товак, све га искрши од његову грбину и викам колко могу: "Гаде један, проклети какав си ти башта, кад си пружио руку да ми опоганиш мој образ. Од саг ништа ми више неси, ни башта ни свекар?" Врљи онија пребијени товак од његову грбину и отидо плакајући и кунејећи моју убавињу. После седам дана нашли су мојега свекра у воденицу обесил се на греду рочњачу, пун кош сас житожи горњи воденични камен млел жито а чекетало појало. Тели су да га саране поред гробље, ја не дадо те га саранише поред његови родитељи, и он је риџанска душа која се зачас удавила у гре, па неје гре да вој се опрости и да га поп опоје, али поп неје тел да га опоје. Ја не заплака по њега и не носи црнину, ники ме не пита зашто такој работим?

Дала сам два напаљона те му Јона из чуку направи спомен. Рекла сам Јони име да му на спомен не упише, али да упише голем круг чију средину дели крс и да упише ис хр ми, а изнад круг да упише анђелчића. Несу смели да ме питају зашто такој оћу да се уработи. Знала сам што тој значи, онакој за своју душу и савес. Уписани знаци на спомен значили су за мене: чис образ и правда душевна побеђују уз помоћ Исуса. Кад је душа чиста, као код анђела, а које од живот остане? живот се врти у круг а крс му суди и пресућује и овде на земљу и горе на небо. Суд божји казује се на савес човеку, а ако му је савес дрљава човек нема мир, у душу ни дању ни ноћу.

Малко после прочу се по малу да се мој свекар увапирил, име му се не чуло никад дабогда. Ники неје смејал да иде да работи у воденицу, а работа преко гућу, а мора да се живи. Ја реко мојему мужу Анђелинку: "Ја ћу да идем да работим у воденицу, а свекрва нека работи колко може по кућу, лако ћу ја сас вапира.

Зачас се по село прочуло да ћу работим и дању и ноћу у воденицу. Прву ноћ у воденицу накладо голем огањ у огњиште, напуни кош да има воденица које да меље, на кревет покри сас црге подебел труп а ја се сакри иза врата, у руке држим дебелу лескову тојагу и стадо да чекам вапира. Нема много време кад поче нешто да чука на врата, ко да ће ги избије из багламе. Ја ћутим иза

врата, ич ме неје било стра. Одједну отворише се врата, утрча мој девер Спира и потрча према кревет и вика: "Е, саг ће да будеш моја, нема куде да бегаш и куј да те чује". Дотрча до кревет увати цргу и повуче је, а оно труп. Спира гледа у њега и чуди се ко вол пред празно јасле. Ја излезо иза врата и викну колко могу: "Неће да може како оћеш мој проклети деверу, Солунки не може ники да опогани образ, не секире се саг ћу ти дадем које си тражил, има да ти се услади. И колко сам могла поче да га бијем сас онуј лесковачу ко да бувам сас буваљку грснице. Све сам гу искршила од његову грбину. Спира се једва одвуче а ја од онуј лесковачу што ми остаде у руке врљи у огањ Спиру су једва залечили од моје тепање. У сирове овче коже су га умотували да извлаче набоји. Мене никој ништа не рече, знали су сви зашто Спира болује. Никад ме Спира више неје погледал у очи, али и вапир нестаде.

То је синко други мој гре за који је крива моја убавиња која је цаветала ко китка у градину како сам родила другог сина. А саг синко доста је за данаске, душа ми се збира опомише ме треба да идем на онија свет, дојди јутре да ти исприповедам трећи мој гре. Иди оћу да сабирам душу, јутредан дојди, кунем те богом. "Кад поћох, она ме мртвачки, уморно, отпрати погледом. Сутрадан поново одох дачујем крај исповести лепоте жене, која је за друге била несрећа, а њена, сачувани образ честитости.

Бранко Димић

ПРИЧА

ТИШИНО, ОГЛАСИ СЕ

Покушавам чути тишину, ону врсту тишине која доноси смирај.

Али,... чујем само буку својих мисли.

Немогуће их је зауставити! Одувек верујем у ту истину. Мисли су неспутане, неухватљиве, несаломиве, непрекидне,... Не можемо им променити смер, нити одредити правац. Оне су те које одређују наш пут. Оне нас збуњују, али и ослобађају недоумица; оне нас залагују својим несигурностима, али и некад тврдоглаво воде ка само једној одлуци; оне нас воде у неке нове сањалачке светове, али нас и и враћају у свет реалности.

Запитам се покатад, из чега израњају, ко ствара те нити у нашој глави. Ко их изазива и ставља пред нас. Муком, неговором, скривамо их од других, али не и од себе самих.

Рађа ли их наша душа, онда када се дамари у нама узбуде, онда када нас нечије очи узнемире својим осмехом или тугом?

Стварају ли их у нама они који су нас припитомили, везали за себе или они од којих стрепимо и којих се клањамо? Или их стварамо сами, потакнути својим доживљајем живота, љубави, пријатељстава, доживљајем уобличеним још у детињству када су све истине, љубави, лепоте и ра-

досту много једноставније и лепше? Одређују ли их све радости и туге које смо осетили у том детињству? Има ли Андрић право када каже: "Целог живота се после лечимо од тог детињства."?

Све што се у нама самима збива развило се из нашег првог плача, првог осмеха, првог ко-рака, прве речи изговорене, првог загрљаја, првог дрхтаја, првог страха, прве љубави, првог пријатељства, прве одлуке, првог маштања, првог разочарења, првог бола, прве среће, прве туге, првог пораза, прве победе, првог успеха, првог неуспеха, првог немира, првог додира, ...

Из свега првог, родило се оно друго, и оно треће, и оно потоње. И изнова се рађа, не престаје бити у нама. Зато мисли стварају гласни круг, не пуштају тишину да се огласи, да победи, да истера тај свој трен апсолутног мира.

А потребно је каткад зауставити мисао, дати јој трен предаха.

Зато, тишино јави се, огласи се, спутај мисли, дај им слободу и ослободи нас!

Ивана Цекић

ИСТРАЖУЈЕМО

ЖИВОТ И ОБИЧАЈИ НАРОДА СРПСКОГ

Идући стопама Вука Караџића, сакупљача народних умотворина и фолклорног блага српског народа, ученици ОШ „25. мај“ из села Доња Лопушња у власотиначкој општини, такође су се бавили сакупљачком делатношћу. За три године рада на овом терену, упознала сам не само ученике, већ и њихов говор и њихову реч, њихов глас и поруку, дух и културу, све оно што их окружује, што је око њих и у њима. Зајључак је да од свега на свету више воле причу, казивање, анегдоту, смешну згоду или фантастичну причу из свог краја. Многи наши разговори почињу са: „Моја бака / мама / стрина каже...“, а онда приче уопште и нема краја.

Млади наши вуковци-основци питали су своје старе из малог брдско-планинског села на југоистоку Србије о народним клетвама, пословицама, изрекама, здравицама и басмама (бајалицама)... по чему је овај крај нарочито познат.

А у чему је ова наша земља уосталом богата, ако није богата живом речју, анегдотом и домишљатом причом која вечито живи у нама, преноси се с колена на колена и постаје део нас самих и нашег националног идентитета. И богата је младим, бистрим и отвореним умовима којима и на овај начин (преко богатог фолклора) усађујемо осећање родољубља, традиционализма и националне припадности. Помозимо им и дајмо им елана и подршке објављивањем њихових са-

купљених умотворина. Позовимо и друге школе и друге крајеве земље да се придруже овом племенитом раду – записивању духовитих и мудрих речи које још увек усмено живе у нашем народу и језику.

Професор српског језика

Ана Марић Стевановић

Народне умотворине

(записане су у оригиналу, у дијалекту)

Пословице и изреке

- Што један луд замрси, сто паметни не размрсе.
- Остаре, а памет не набра.
- Не дао ти Бог што ти мајка мисли, а дао ти Бог што ти жена мисли.
- Нико ти не може узети оно што ти Бог да.
- Од пијаног и луд бежи.
- Стари човек и мало дете су исти.
- Старога слушај, по њега не иди.
- Ко се ватром игра, тај се и опече.
- Добар и будала су браћа.
- Здрав болног не верује.
- Све знам, а ништа не знам.
- Боље врабац у руци, него голуб на грани.
- Кога змија уједе, и гуштера се плаши.
- Боље мртав пијан, него мртав болан.
- Ко се врапца плаши, тај просо не сеје.
- Здравље је највеће богатство.
- Човек је велик колку му ширину душа има.
- Кад има века, има и лека.
- Зло чини – надај се; добро чини – радуј се!
- Ко се од млека опече, тај и у јогурт дува.
- Од много знања не боли глава.
- Нико се научен није родио.
- Боље је с мудрим плакати, но се с лудим радовати.
- Поштуј, ако оћеш да си поштован.
- Није сиромаш ко мало има, већ ко много жели.
- Док се стекну памет и искуство, много тога се изгуби.
- Боље је бити мало паметан, него много луд.
- Богат једе кад хоће, а сиромаш кад може.
- Паметан попушта, а магарац не допушта.
- Језик нема кости, али може бости.
- Дубока река тече мирно, паметан човек говори тихо.
- Брзо отварај очи, а споро уста.
- Марљиви рукама, лењи језиком.
- У доброг човека стотину мана, а у лошег само једна.
- Врана врани очи не вади.
- Кад ћорав прогледа, далеко види.
- Не уме магарац пливати док му вода до ушију не дође.
- Што на ум – то на друм.
- Пас што лаје, не уједа.
- Крпи рупу док је мала.
- Птиче што у гнезду ћути, остане гладно.
- У злу се не поведи, у добру се не понеси.
- Боље и мало слепа, но премного лепа.
- Ко није тучен, није ни научен.
- Мала деца – мала брига; велика деца – велика брига.
- Смех је људима највећи пријатељ.
- Где ти обећају много, малечкуси торбу понеси.
- Лепа баба и мирно дете – не постоје.
- Што је баби мило – то јој се и снило.
- Порани мишљу, а одоцни речју.
- Ко паметно ћути, мудро збори.
- На вука вика, а лисице месо једу.
- Од мале искре велики огањ.

- Нико не зна шта му носи дан, а шта ноћ.
- Ко свој може бити, туђ нека не буде.
- Боље бити мали господар, но велики слуга.
- Малена је `тица препелица, ал` умори коња и јунака.
- Смеје се к`о луд на брашно.
- Ће дође маца на вратанца, ће дође цица на колица.
- Нема га, к`о да је у земљу пропао.
- Лакше је пуно буре уз брдо гурати, него се са лудим расправити.
- Лепа је ко икона.
- Благо оном ко рано полуди, цео живот му прође у весељу.
- Мајка ћерку и бије и кара, али ипак са њом разговара.
- Ако зима устима не уједа, она репом ошине.
- Боље ваљан друг, него рђав брат.
- Бесну псету и пијану човеку увек се треба с пута склањати.
- Смрт не пита: „Када ћемо!“, него: „Хајдемо!“
- Ако неће зло од тебе, бежи ти од њега.
- Бежао од кише, стигао га град.
- Ништа није јаче од времена.
- Боље два пута питати, него једном залутати.
- Вода све опере сем црна образа и погана језика.
- Пас лаје, ветар носи.
- Пасју грешку овце плаћају.
- Човек се у муци, а коњ у блату познаје.
- Рад никог није осрамотио.
- Где нема рада, ту невоља влада.

Здравице

- Да си здрав ко дрен и румен ко јабука и да те Бог чува.
- Нека је срећна слава, домаћине, увек срећни, здрави и весели били, уз колач свећу палили.
- Жива била, велика порасла, па најлепшег момка ти испасла.
- Где се пила здравица, ту се јела пројица, дабогда се рађала мушка и женска дечица!
- Мајци: Драга мајко, ружо месечарко! Цветај, цветај, никад не прецветај. Буди невен, буди ми зимзелен. Ти си, мајко, моје сунце јарко. Греј ме, мази, ал` ми не залази. Док ме сунце твога лица греје, снег не може мој смех да завеје.
- Учитељу: Млад ми буди, учитељу стари! Сви ти ђаци били петичари. Остари нам, учитељу млади, у разреду – најлепшој ливади.
- Коловођи: Како ти се коло таласало – тако жито у пољу класало.
- Живео, газда! Им`о вина вазда!
И љуте ракије – за момке делије!
- Бог сачувао мени мужа моје жене, девера моје снајке, сина моје мајке!
- Прву за гушу, другу за душу, трећу за срећу!!!
- Што да мрем, кад ме стра` од гробље.
- Ко пије да му ништа није, а ко даје да му се не познаје.
- Домаћине, жив био; у пољу ти родила пшеница, а у кући мушка дечица.
- Подижем ову чашу, за срећу нашу и вашу, за вино које овде пијемо и хлеб који овде једемо, за здравље свих нас.
- Нек је срећна принова, нека га Бог чува од душмана! Дај, Боже, да сви скупа дочекамо, па да овом чеду и на свадби заиграмо!!!
- Срећна наша добродошлица и виђење. Да Бог све поживи многаја лета, да се ко браћа срећно састајемо и још срећније растајемо!
- Срећан вам рад, мајстори!

- Нек нас Бог не одваја од пријатеља, а нек нас чува од душмана. Ко нам зло мисли, нека га Бог почисти.
- Да смо живи и здрави, весели и прави, да нам ништа не фали, ко шта нема, нека си набави.
- Домаћине, све у твоје здравље, Бог ти дао и срећу и здравље.
- Домаћине, води реда, неко пије, неко гледа!!!

Народне шале

- Чекали младић и нека снаша аутобус, па га она приупита:
- Докле путујеш?
- До Лесковца.
- И ја – каже снаша – А јеси ли ожењен?
- Нисам – одговара јој младић.
- Па шта чекаш?
- Чекам аутобус.
• Види, мртва птица лети!!!
• У једном се селу ни једна снаха није волела са својом свекрвом. Мрзеле се и свађале све од реда. Једном пошаљу снаје све своје свекрве у аутобус да иду на излет, само да им мало лепо и мирно буде у селу, кад у првој кривини, слети аутобус и све свекрве страдају. Смејале се снахе, како се све лепо свршило, смејале се све, само једна плакала. Остале је питају: „Што плачеш?“ А она ће њима: „Моја свекрва закаснила на аутобус!“
• Што југо има грејаче и на задњем стаклу? Да ти се руке не смрзну док га гураш.
• „Синоћ ми црк`о интернет“, каже Перица, „па сам морао мало да седим са породицом. Фини неки људи!!!“
• Каже Перица деди: „Деда, дај 500 евра да не кажем баби да си на фејсбук ставио статус `удовац` “ .
• Пита дете тату: „Тата, каква је ово реченица: `У кући нема пива.`“
Почне тата да се презнојава: „То није реченица! То је катастрофа!!!“
• -Како живиш? -Луксузно! -Како то? -Лук једем, сузе лијем.
• Каже један полицајац другоме: - Ако погодиш колико имам крофне у руци, даћу ти обе.
• Кад се породила Фата, пита је Мујо, њен муж, на кога дете личи. „Па шта да ти речем, Мујо, болан, кад не знаш човека“.
• На улазу у Рај, стоје поп и возач аутобуса. Свети Петар пусти прво возача, а попа остави да чека. – Ваљда сам ја заслужнији да уђем први –наљути се поп.
–Ни говора, рече Св.Петар – ти кад држиш проповеди у цркви, сви спавају од досаде, а он кад вози аутобус, сви се здушно моле Богу.
• Долази један налицкани уображенско у неки јефтини хотел, а остао без кинте. Пита рецепционара, подигнутог носа: Колико кошта спавање у овом свињцу?“ Погледа га рецепционар па рече: „30 евра по свињи, `господине`!“
• Шта се добија кад се загреде две стонoge? - Рајсфешлус.
• Шта је то лепљиво, црно, досадно и виче: уз, уз, уз?!
- Мува која лети у рикверц.
•• -Хало, полиција, дођите брзо, ушла ми мачка у кућу!!! - Смирите се, госпођо, па то је само мачка. – Нисам ја госпођа, ја сам папарај!!!
• Дај, болан, једну жваку. Нећу ти је појест`.

Питалице

- Шта ради зека кад пређе половину шуме?Иде у

другу половину.

- Шта ради дете кад напуни једну годину? Иде у другу.
- Шта ради човек кад се ожени? Цео живот се каје.
- Питали сељаци попа: „Знаш ли, попе, писати?“ „Знам, али пошто се осуши, не знам прочитати“, одговори поп.
- Питали неко дете: „Синко, како зову вука у вашем селу?“ „Не зову га никако, ал` он и незван дође“, каже им дете.
- Шта је најскупље на свету? – Частан образ.
- Које је пиће најјаче на свету? – Вода, она и бродове држи на себи.
- Шта је најслађе на свету? – Сан.
- Зашто човек иде? – Не уме да лети.
- Зашто кокош кљује? – Не уме да лиже.
- Кад је крава најтежа? – Кад ти стане на ногу.
- Шта путује без ногу? – Вода.
- Ко има прсте без ноктију? – Рукавица.
- Питали миша: „У ком селу најбоље живиш?“ „У оном где нема мачака!“
- Питали пса: „Што толико лајеш?“ „Па другог заната немам!“
- Што човек има два ува, а једна уста? – Да више слуша, а мање прича.
- Питали змију: „Зашто ти је свако душманин?“ „Зато што ја ником нисам пријатељ.“
- Зашто зец мрда ушима кад трчи уз брдо? Мења брзине.
- Кад се најбоље види летећи тањир? Кад саплетеш конобара.
- Која су крила без перја? Прозорска.
- Питали деку: „Који човек има највише деце у селу?“ „Учитель“, каже деда.
- Питали вука: „Кад је највећа зима?“ „Кад се зора рађа.“
- Питали Турчина: „Бојиш ли се Свете Тројице?“ „Бојим се и двојице, па и кад нису свети.“
- Питали калуђера: „Које ти је бреме најтеже?“ „Празна торбица“, одговара он.
- Питали леног човека: „Што се толико протежеш и зеваш?“ „Уморила ме лењост!“ рече он.

Заклетве и преклињана

- Кунем се Апопоном пекаром, Асклепијем, Хигејом и Пананикијем, и за сведоке узимам све богове и богиње, да ћу се, у складу са својим расуђивањем, држати ове заклетве !?!
- Тако ти Бога јединога!
- Тако ти Сунца и синца јединца!
- Жива ти мајка, учини ми то.
- Живе ти очи!
- Тако ти деце!
- Жива ти деца!
- Жив ти ја!
- Тако ти свега на свету!
- Здравља ти!
- Хлеба ти! (`Леба ти!)
- Среће ти!
- Душе ти!
- Напретка ти!
- За име света!
- По Богу, брате!
- Дајем хајдучку реч да никад нећу издати друга ни једнога, ни јатаке своје.
- Заклињем се чашћу и животом да ћу бранит` домовину своју.

Клетве

- Имао, па немао!
- Дабогда ти жена родила стоногу, па цео живот радио за ципеле!
- Куни га да не зна и другог да не пита!
- Црк`о дабогда, па ти лакше било!
- Дабогда ти уши биле веће од магарећих!
- Дабогда ти цркла крава!
- Дабогда ти се мозак уцрвљивио!
- Дабогда да ти деца на даљинскииду!
- Дабогда живео у апотеку!
- Дабогда сваки дан иш`о у апотеку!
- Дабогда те у`ватила козја шуга, а руке немао да се почешаш!
- Гром те утепаја!
- Црви те изели!
- Коске ти се скапале!
- Земља те узела, па те не пустила!
- Пусто ти остало!
- Дабогда ти се деца са струју у коло `ватала.
- Не најео се дабогда.
- Очи ти испале, уста ти се осушила – дабогда!
- Дабогда те изела „аљавотина“.
- Пукла пушка, па те утепала.
- Убио те Свети Илија и Огњена Марија.
- Рак те изеја.
- Дабогда те змија за срце ујела.
- Дабогда ти свећу нико на гроб не донеја.
- Дабогда те вода однела.
- Водили те слепог по цел свет.
- Не дочекао сутрашњи дан.
- Тражили ти лека, па ти не нашли!
- Цркло ти најмилије.
- Проклет био и ко те родио!
- Да просиш, па да се раниш.
- Мајка те са`ранила, дабогда.
- Уста ти се на потиљак изврнула.
- Убиле те моје сузе!
- Пусто тииме остало.
- Дабогда ти град утепаја све што си посадија.
- Ђаво (враг) те однеја!
- Ђаво ти очи ископаја.
- Срце ти се скаменило, дабогда!
- Пођи, никад не пош`о!
- Убио т`з часни крст!
- Дабогда никад не окусио `леба.
- Никад се не најео и добро видео!
- Дабогда ти се осушило све што си посадио.
- Где да кренеш, ноге ти се прекршиле.
- Дабогда ти се сви накусали пасуљ на гроб.
- У пакао да идеш!
- Дабогда се мучио ко риба без воде.
- Вуци и лисице дабогда се разнели!
- Дабогда ти деца патила за `леб.
- Дабогда лег`о, па се никад не диг`о!
- Бог и Богородица да ти пресуде!
- Дабогда те мртвог нашли на сред друма!
- Дабогда те снег живог затрпао.
- Никад сунце да ти не сине.
- Никад сунца не видео!
- Руке ти се осушиле, дабогда!
- Дабогда да родиш два, па да ти буду састављена!
- Убила те Марен! (Чује се у народу, а вуче корене од паганске речи Морана, богиња смрти)
- Дабогда стек`о велико имање и лошега комшију; нит` имање да продаш, нит` комшију да трпиш.
- Што на мене чинила, тебе ти се о главу разбило.
- Кад мог`о, не мог`о!
- Дабогда те зетови онолико волели, ко ти пасуљ на

Божић.

- Дабогда погинуо од женске руке.
- Дабогда зарадио к'о пчела на брусу.
- Сачувао те Бог к'о јаје с тавана.
- Будале ти над главом певале.
- Никад да имаш, све да немаш.
- Њиве ти за српом плаќале.
- Што не цркнеш, да се слатко извеселим.
- Дабогда ти кућа горела, а немаја воду да гу гасиш.
- Дабогда пушка пукла, па те у црно камење набила.
- У грцман ти залетело, дабогда!
- Дабогда испекја дете уместо пиле.
- Чавке ти мозак попиле, дабогда.
- Ракче те за гушу изело!
- Дабогда ти се над главу вили бели барјаци.
- Дабогда те деца љубила на бандеру.
- Дабогда ти син довео зета у кућу.
- Дабогда ти се ћерка звала Верка.
- Дабогда те снашле сто и две бољке.
- Не померио се с места никад, дабогда!
- Дабогда те пипка у`ватила од Ђурђевдана до Митровдана.
- Дабогда да оћоравиш, па никад да не прогледаш.
- Дабогда ти 101 мачка родила 101 миша са 101 ногу.
- Јефтिका те изела!
- Пукло, па те триста метра у земљу набило.
- Дабогда био даска, па те сви газили.
- Никад добра не видеја, никад се на једно место не свртеја!
- Језик ти се угрчио дабогда.
- Црна те земља к себи повукла.
- Коске ти земља не примила.
- Рак му се у цигерицу извело.
- Снаје му се на гроб насмејале.
- Земља га црна изела.
- Рана му се на груди дигла.
- Дабогда ноге искршио, па на штале одио и у гипсано корито био.
- У гипсано корито век да провекујеш!
- Бог те не видеја.
- Никад се не зарадуваја.
- Никад не процветаја.
- Никад добро не видеја.
- Мора те згазила.
- Гроб му се усунуо, дабогда!
- Дабогда се толико смањија, у ора`ову љуску да станеш.
- Мачке ве (вас) подавиле, дабогда!
- Дабогда те мајка тражила куком по Неретви.
- Дабогда ти на свадби свирала Дисциплина кичме.
- Дабогда те мајка у ћевапу тражила.
- Дабогда ти цело село опустело.
- Вуци те изели.
- Дабогда имао пара ко Албанија мобилних телефона.
- Дабогда ти лешинар био кућни љубимац.
- Дабогда ти се деца ранила у апотеци.
- Дабогда ти деца у рикверц ходала.
- Дабогда те згазила кола хитне помоћи.
- Чавке ти попиле мозак.
- Бесан море локао!
- Отишао у невидницу.
- Лак ти сан ко воденички камен.

Бајалице (Басме)

- Уроци у поток, нек је на њега, а не на децу. Деца на горе, уроци на доле.
- Месече бајни! Звездице јасне! Сунашце златно! Сићите с неба на земљу, умијте (име детета), те му санак дајте. (детету због несанице или плакања у сну)

- Мајка ти је невеста, пупак да не мрда из места, дрво се клати, пупак да се врати! (за зарастање пупка код одојчета)
- Од жутог воска у жутој соби, жута свећа догорела, па је ту и сагорела, те је тако и нестала као да је није ни било, као жутица нашег детета! (против жутице код деце)
- Амин, амин, и моје бајање, и Божје. Бајање од мене, а лек, Боже, од Тебе. Од Тебе, од Мајке Божје и од свих светаца. Да се сетите: једног болног имамо – лек му донесите, да га излечите од сваког чина и сваке враџбине.
- Вештица се покренула, устима је говорила, ногом је газила, руком је чини баџила. Она је дала једном руком, а ја њој обема. Она је дала једном руком, а ја њој враћам троструко. Она је дала једном руком, а ја јој враћам четвороструко. Она је дала једном руком, а ја јој враћам петоструко. Ја правим опасач и враћам чини на главу оне којаих је послала. Нека јој чини уђу у кашику, са кашиком у уста, из уста у трбух, нека јој трбух разнесу, нека је у гром однесу.
- Урок сео на пут, урочица под пут. У урока девет браће, од девет остало осам, од осам седам, од седам шест, од шест пет, од пет четири, од четири три, од три два, од два један, од један ниједан!
- Иди, злињо, у високе горе, у дубоко море, где петао не кукуриче, где гуска не гаче, где зец не скаче. Устук, уроци, како дошли, тако и прошли.
- У урока три ока, два огњена, а једно водено. Пршти око огњено, угаси се водено. (против курјих очију)
- Које га очи урекле, оне га и одрекле. Црне урекле, црне одрекле. Зелене урекле, зелене одрекле. Жуте урекле, жуте одрекле. Плаве урекле, плаве одрекле.
- Нежид иде путем, срете га Архангел Гаврило и упита га куда иде. „Идем у човекову главу да га мучим муком свакојаком!“ „Не можеш тамо, него иди у воду.“ А Нежид ће њему: „Ја ћу из воде у рибу, из рибе у траву, из траве у свињу, из свиње у човека, па ћу га опет мучити.“ На то ће му рећи Архангел Гаврило: „Иди у воду, из воде у гору, из горе у море; кад морски песак пребројиш, онда да се човеку вратиш!“
- Земља и небо нека горе, а кад ватру не може ништа да сапре, само зелена вода и травка. (Кад дођу жене на бабинама одојчету, против урока.)
- Под пут урок, низ пут урок, па рипну ђаволу за врат, па појури душмана.
- Ко га урочи, бели лук му у очи. (3 понављања против урока детета)
- Сви уроци низ потоци, уз травицу, низ речицу да излече сву дечицу.
- Црна крава, бело теле отелила. Сама га је отелила, сама га је олизала, сама га је задојила.
- Шарена крава, шарено теле отелила. Сама га је отелила, сама га је задојила.
- На пут урочица, под пут урок. Што урок рече, урочица изрече. „Понеси лабуду, урочице, у планину!“ Ко те урече, очи остави, а задњи део понесе.
- Крс` на чело, анђел на срце, вук у колена, страва у земљу.
- Онамо огањ гори, онамо очи сузе зову, ја вам сина не дам, већ вам плач предам. (кад се дете бурно расплаче у сну)
- Ко јаше на латице – предаћу му брадавице. (против брадавица)
- Дабогда ти у сред зиме, зашумори бело виме, и да ти усред дана белца, крава отели два шарена телца.
- Бегајте уроци низ потоци, ево иду Турци!

Шаљиве приче и анегдоте

• Нове и старе ципеле

Ушао човек у продавницу обуће да купи себи нове ципеле. Нађе продавачицу одговарајући број и он их проба. Кад је обуо нове ципеле, старе је ставио у кутију, пошто су му нове одговарале, и тако пође према продавачици. А она била нешто изнервирана и врло набусито га пита: „Шта је, не одговара?“ Човек у шали рече: „Не!“ Она љутито зграби кутију и баци је у ћошак, а муштерија оде кући у новим ципелама.

(Наравоученије: Нељубазни и набусити заслужују да буду кажњени и преварени!)

• Мика с белим чарапама

Мика је радио у воденици, мало даље од села Лопушња. Волео је много да пије ракију. Једне се касне ноћи враћао кући из воденице, кад га срели бели сватови, попут авети. Млада и младожења позову Мика: „Дођи, Мико, да нам будеш кум!“ Мика пошао са њима. Они га поведоше кроз шуму, па из шуме у реку, па га довели до неке литице, а све свирају неку сабласну музику. Таман кад је испио задњи гутљај ракије, у руци му се уместо чаше нашла мачја глава. У моменту нестало и сватова, и младе и младожење, и музике. Почело да свиће, Мика се умије у реци, па се одгега кући сав у модрицама. После је све ово причао у селу, а људи му нису веровали, али ја јесам – из само мени познатих разлога.

Бројалице (разбрајалице)

- Енци, менци, на каменци, тамо кују дван`ест „денци“, ин, пин, чарапин, чараупе, једеш супе - баш ТИ!
- Два се петла побише на попово буњиште, један вели – иш, други вели: „Ти жмуриш!“
- Слободан, враголан, трчи, трчи читав дан; смех му звони, звони, лептириће гони.
- Ен-ден-доре, дубоко је море, а у мору кит – родио се Сплит, а у Сплиту баба – родила се жаба, а у жаби четка - `ајмо из почетка.
- Ондола, дондола; шишкала, бишкала; каларија, русалија; подгор, горчин, чавчин, чаулин, чагрк.
- Мир, мир, мир, нико није крив; ава, ава, ава, судија је крава; кључ, кључ, кључ, нећемо се тућ` ; лед, лед, лед, идемо на сладолед; купус и печење, слатко помирење

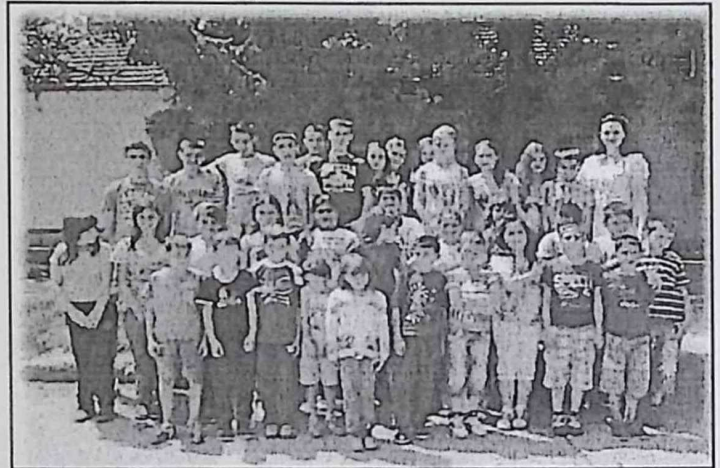
Загонетке

- Идем ја, иде он, никад се не сретнемо. (дан и ноћ)
- Ја чувам благо, а људи мене. (кључ)
- У ватри мокро, у води суво. (восак)
- Увек испред тебе, а не можеш да ме видиш. (будућност)
- Од њега живиш, а нит` га једеш, нит` га пијеш. (ваздух)
- Мојих је родитеља син, а није ми брат. (ја)
- Бациш га горе – бело; бациш га доле – жуто. (јаје)
- Бије к`о узда – узда није; канџе има – мачка није. (купинова лоза)
- Шта у шуми без мозга лаје? (секира)
- Мање од ора`, теже од вола. (жар)
- Без ексера на зиду виси. (паучина)
- Говори без уста и језика. (оловка)
- Гвозден кер, танак му реп. (игла и конач)
- Води иде, воду не пије. (звонце на овци)
- Две виле из пећине вире. (очи)
- Зимни путује, а лети `ладује. (саонице)
- На сред поља чунчурево гнездо. (пупак)

- Тврдо, савијено, на девојче у дувку набијено. Нити сврби, нити боли, а девојче то највише воли. (минђуша)
- Куче лаје у долине, а чује се на градине. (секира)
- Четири браће се јуре, а никако да се стигну. (точкови на колима)
- Четири Циганке се свађају, а пета их раздваја. (игле за плетење)
- Коњ без главе, пут без траве. (брод)
- Оклоп имам, витез нисам. (корњача)
- У лето те `ладим, у зиму те грејем, у пролеће раним, а у јесен те чувам. (дрво)
- Кад се роди зелено је, кад порасте жуто је, када умре црвено је. (тршња)

Брзалице

- Залајало јаре, па пролајало.
- Миш уз пушку, миш низ пушку.
- Игла игра игру игле.
- Црно јаре црн трн брсти.
- Куја пролајала, куја залајала.

- Свака сврака скакала на два крака.
- Раскиселише ли ти се опанци?
- Чучи чавка на вр` чамца.
- Петар плете Петру плот.
- Јес` ти то ту? Јес` то ту ти? Је`с ту ти то?
- Ће ве исечев`, ће ве испечев`.

Цупаљке, успаванке...

- Опа, цупа, цанца, баба љуби старца, а девојче момче, као маче лонче.
- Ру-ру-ручица, пи-пи-пистенце, ступ-ступ-ступчица, но-но-ноктенце, ко-ко-коленце, бабино златенце!
- Опа, цупа, та-на-на, што ми ниси казала, да мој драги болује, да му носим понуде: од комарца – ребарца, од мушице – душице, једну коцку шећера, да мој драги вечера, у решету ракије, да се драги напије.
- Нинај, нинај, драго моје! Нинај, нинај, да спавамо, да ујутру поранимо, па да цвеће уберемо, нашу кућу окитимо.
- Спавај, мали зеко! Спавај, мали зекице! Склопи своје окице, сањај нешто лепо. Сањај своју шуму, сањај своју шумицу, како трчкараш по њој и миришеш цвеће.
- Иде санак низ улицу, води Павла за ручицу. `Ајде, Павле, злато моје, тебе лаган санак зове.
- Пао снежак бели, па децу весели. Дотрчао Јоле свом деди из школе. „Гледај, гледај, деда, коса ми је седа!“
- Блистај, блистај, звездо мала, како сијаш, рад` бих знала. Високо горе видим те ја, ко драгуљ`ти светли сјај. Блистај, блистај, звездо мала, како сијаш, рад`

бих знала.

• Склупчао се мали јеж, па сад мирно спава; боц, боц, боц, боц, иглицама, не дирај га ручицама; боде, боде јеж, биће суза, БЕЖ' !!!

Ругалице

- Весна, Весна, ципела ти тесна, немој бити бесна. Чарапа ти уска, ти си, Весна гуска.
- На прозору помада – Божидар и Рада.
- Муж и жена и – мачка печена.
- Јабука румена – Новица и Невена.
- Лада Нива – Љиља и Ива.
- На прозору маца – Милица и Аца.
- На бунару стоји чаша – Јелена и Саша.

У прикупљању народних умотворина учествовали су следећи ученици:

Марија Стојановић, V
Јована Јанковић, V
Жељко Димитријевић, V
Теодора Станковић, V
Андреј Милошевић, V
Тамара Милошевић, V
Анђела Б. Милошевић, V
Анђела И. Милошевић, V
Александар Стојадиновић, V
Марија Коцић, VI
Драгана Милошевић, VI
Јована Милошевић VII,
Катарина Јанковић, VII
Михајло Ђорђевић, VII
Александра Стојадиновић, VIII
Катарина Костић, VIII
Јелена Костић, VIII
Кристина Јоцић, VIII
Стефан Јанковић, VIII
Данијел Милошевић, VIII
Јелена Стојадиновић, VIII

Ана Марић Стевановић

СЕЋАЊА

РЕКА ЖИВОТА СЕЋАЊЕ НА МАРИЈУ

... Живот је као река... говорила је. А сваки дан Богом дан је благослов за нас. Верујем да постоји све записано у простору којим смо окружени, и да свако од нас има одредјену мисију због које је родјен...

Била је ексцентрична, своја, достојанствена. Али, испод наизглед надменог изгледа, крила се крхка Она. Волела је да у ретким тренуцима одголи свој живот, да прича о ономе што беше... будућност је препустала времену. Омиљена међу генерацијама ђака који је се сећају по њеном специфичном приступу представљања и учења њих српском језику и књижевности. Кажу да

је била захтеван професор, била је, али једном научено код ње као печат се уреже у сећање и траје, зато је генерације и памте и после толико година. Неисцрпно знање и дар за писањем, и њен живот преточен у стихове. Да, писала је и учила друге како то да раде. Изнедрила је стихове и када их сада после толико година прочитам схватам колико је рањива била, и колико иако окружена људима сама...

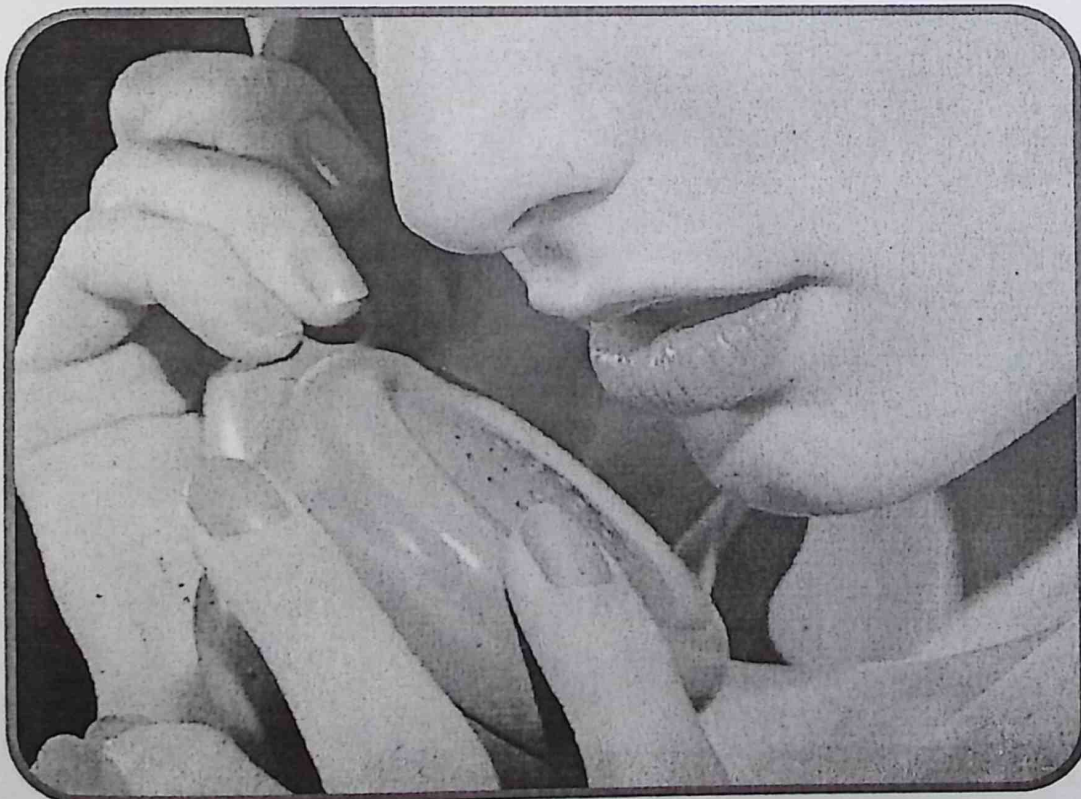
О њеном писању писали су они који су је познавали, они којима је било стало да уроне у њен свет из радозналости. Ја о њој пишем из поштовања, с поштовањем сам била њена пријатељица, и за мене она није отишла, само се за неко време повукла из стварности с оне стране дуге. Професор Марија Стојановић била је чланица КК „Росуља“ била је радо виђен гост на многим књижевним вечерима где је читањем својих стихова улепшавала песничка дружења, набрајати њене књиге је непотребно у овом тексту, има их три две заједничке збирке песника књижевног клуба „Росуља“ и једна самостална, последња... прочитајте их да бисте схватили пролазност живота на време и сваки тренутак дарованог живота искористили да учините неко добро другом, себи... због времена које је немерљиви судија свих нас.

Јасмина Митровић - Милчић

ЉУБАВ НА ДАЉИНУ

*Љубав, реч која ме прогања,
последња суза у оку преостала,
снага која ме издаје,
последница предаје,
све више одустајем трагањем вољене.
И даље сам младог погледа,
прати ме судбина покрета
готово милион љубавних окрета
и милон пада и полета.
Питам се кад ће доћи време
снажне емоције, тврде као стене,
моја слабост против јаке жене
попут мора и морске пене..*

Давид Ђукић

Народна библиотека "Десанка Максимовић" - Некњижна грађа завичајног фонда

Библиотеке су установе културе које обављају библиотечко-информациону делатност од општег интереса. Библиотеке се данас налазе у средишту развоја информационог друштва јер су изузетно значајне за информисаност грађана, за њихово усавршавање и индивидуални развој. Оне су неопходне за развој образовања, науке и културе. Међутим, данас када живимо у време глобализације, чињеница је да јавне библиотеке све више личе једна на другу и фондови им се највећим делом преклапају. Оно по чему се јавне библиотеке разликују једна од друге и чиме се одликују су њихови завичајни фондови.

Народна библиотека „Десанка Максимовић“ је формирала свој Завичајни фонд 2000-те године. Наш Завичајни фонд представља библиотеку у малом. Он обухвата рад на проналажењу и прикупљању грађе, физичку и електронску обраду, стручну класификацију грађе и израду информационих инструмената. Истовремено се обављају послови као што су рад са корисницима, рад на популарисању Завичајног фонда, израда завичајних библиографија, израда регистара локалних аутора.

Завичајни фонд Народне библиотеке „Десанка Максимовић“ чини систематски прикупљена, сређена и обрађена библиотечка грађа која се својим садржајем односи на Власотинце и околину, која је штампана или издата на територији наше Општине и чији су аутори рођењем или стваралаштвом и животом везани за наш завичај.

Из године у годину, у нашу Библиотеку су улазили осим књижних и други садржаји, тако да данас наш Завичајни фонд чине пре свега штампани, али и материјали других некњижних врста који имају одређене везе са завичајем. Значи, поред монографских и серијских публикација, односно књига и часописа, у наш Завичајни фонд спада и некњижна грађа.

Под некњижном грађом подразумевају се јединице грађе које преносе идеје, информације и естетске садржаје у форми која није књига. Некњижна библиотечка грађа је веома различита по својој форми и појавним облицима.

Некњижну грађу сачињавају:

- аудио грађа (магнетофонске траке, аудио касете, музички CD-и);
- визуелна грађа (микрофилмови, дијафилмови, слајдови);
- аудиовизуелна грађа (видео касете, филмови, DVD-и);
- музикалије (рукописне или штампане ноте);
- картографска грађа (атласи, карте, мапе);
- плакати и леци;
- графичка грађа (графички листови, мапе, гравире);
- фотографије;
- разгледнице;
- ефемерна грађа (ситан документациони материјал).

Завичајни фонд Народне библиотеке „Десанка Максимовић“ поседује од некњижне грађе: аудиовизуелну грађу и аудио грађу, плакате и летке, графичку грађу, картографску грађу, ситан документациони материјал, фотографије и разгледнице.

Од аудиовизуелне грађе на Завичајном фонду наше Библиотеке имамо видео касете, филмове и DVD-е са разних манифестација и промоција које су одржане у Библиотеци, као и са битних догађаја у Власотинцу. Аудиовизуелна грађа је релативно новија врста грађе и она омогућава људима да до неких сазнања дођу на једноставнији, бржи и ефикаснији начин него што је то читање писане речи.

Наша некњижна грађа садржи и плакате и летке са разних догађаја, манифестација, изложби, утакмица, семинара, представа. Плакат је данас један од медија визуелне комуникације који је важан у пропаганди и адвертајзингу.

Графичку грађу чине графички листови, графичке мапе, гравире. Овде се ради о дводимензионалним сликама или скуповима слика. Уметничка графика се израђује у ограниченим тиражима. Завичајни фонд Народне библиотеке „Десанка Максимовић“ поседује уметничке графичке слике и бакрорезне матрице.

Завичајни фонд Библиотеке поседује и збирку фотографија и разгледница старог Власотинца. Фотографије чувају некадашње изгледе улица, зграда, мостова, изгубљених етнографских детаља, ликове несталих завичајних стваралаца. На њима се могу видети свакодневне сцене из дневног живота као што су центар града у доба највеће гужве, деца док се играју, спортски и друштвени догађаји. На њима се види и панорама старог Власотинца. Фотографије исецају и замрзавају дати моменат и на тај начин сведоче о неумитности времена. Фотографије и разгледнице су драгоцену грађу на нашем Завичајном фонду.

Основни циљ коме ће тежити наша Библиотека у наредном периоду јесте дигитализација завичајних збирки у оквиру Завичајног одељења Народне библиотеке „Десанка Максимовић“ како би оне биле доступне што ширем кругу корисника у земљи и иностранству, а у исто време би биле на тај начин заштићене и сачуване у дигиталној форми.

Александра Крстић

ТУРИСТИЧКА ПОНУДА НАШЕГ ВЛАСОТИНЦА

Туристичка организација општине Власотинца је поред промоције Власотинца на разним манифестацијама широм Србије и добар домаћин свима који желе да упознају Власотинце.

Овако изгледа једна шетња кроз Власотинце

Дочекаћемо вас код спомен чесме, о којој ћемо вам рећи да је пројектовао чувени руски архитекта Николај Краснов, а да је подигнута 1932.г. у част борцима за ослобођење Власотинца у периоду од 1908. до 1918.г. Онда ћемо почети причу о Власотинцу, које је према легенди добило име по племенском старешини Власти који је овде населио своје саплеменике. Затим одлазимо у музеј, некадашња турска кула из 18. века, саграђена на темељима римског утврђења, где ћете се упознати са историјом Власотинца, са развојем вароши по ослобођењу од Турака, развојем занатства, као и виноградарства по чему је Власотинце некада било чувено. У музеју са поносом истичемо собу старе српске графике, сакралне тематике, која је иначе поклон академског сликара и графичара Миодрага Нагорног, свом родном месту.

Након тога водимо вас до Гигине куће, тако ми зовемо зграду библиотеке, јер је у 19. веку припадала истакнутом трговцу Гиги, која је задржала свој аутентични изглед и под заштитом је државе као споменик културе. Ту се упознајете са развојем културе на овим просторима, где ћете увидети да су Власотинчани у прошлости улагали у образовање и ценили га. Затим идемо до Цркве, која на све посетиоце оставља велики утисак како својим изгледом тако и духовношћу. У близини Цркве налази се и спомен парк тзв. Старо гробље, где се налази споменик „Светилиште“ познатог Југословенског архитекта Богдана Богдановића, посвећен жртвама фашизма. А одатле као на длану видите како Власина лагано протиче кроз сам центар Власотинца, и наше омиљено купалиште, окружено зеленилом са једне, а спортским теренима, хотелом и спортском халом са друге стране реке. Ту је лети власотиначко море, власотиначки рај.

Онда ћемо прошетати кејом одакле ћете видети симбол Власотинца, Млину на Власини, изграђен 1895.године и данас у функцији. О Млину и о многим кућама из 19.века, чућете занимљиве приче о томе ко су им били власници, како су саграђене и за шта су коришћене. Схватићете да је Власотинце у прошлости било једна господска варош, чији су становници вредно радили и улагали у образовање, културу, једном речју квалитетан живот, а управо су те куће сведоци тога времена.

Поред обилазак града, нудимо и обилазак винских подрума како у самом Власотинцу, тако и у селима Дадинцу и Козару, која су обухваћена у власотиначки Пут вина. Организујемо шетњу кроз виногорје ова два села и дегустацију власотиначких вина уз домаће специјалитете овог краја.

А увече, ако не будете уморни и од наших вина опијени, чекају вас бројни угоститељски објекти који осим доброг провода нуде још бољи залагај.

Добродошли!

Директор ТО
Оливера Цветковић

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА "ДЕСАНКА МАКСИМОВИЋ"

3 С 659
НАШЕ Власотинце
2015

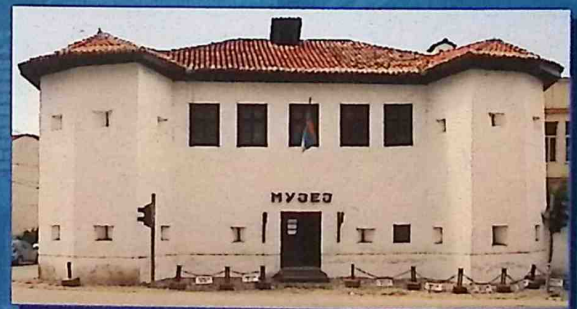
400000546,6

COBISS

ВЛАСОТИНЦЕ

©foto: infoDesk

МУЗЕЈ

Наше Власотинце - часопис власотиначке библиотеке
Уредник: директор Народне библиотеке "Десанка Максимовић" - Миљана Ишљамовић
Редакција: Александра Крстић, Маја Миљковић, Зоран Стојичић, Драган Миљковић.
Издавач: Народна библиотека "Десанка Максимовић" Власотинце и општина Власотинце. Тираж: 400 примерака

©foto: infoDesk

Издање часописа Наше Власотинце излази два пута годишње. Захваљујемо се ауторима текстова. Народна библиотека "Десанка Максимовић" Власотинце.